

LAIKMETS

Sf - 2064 pe

VAL. 2020KA
Inv. 402730

VÄIKS
BIBLIOTEK

Син сѣни ии даиби
рпчѣтѣи 9 айшѣкаи пѣкотнеи!

Mr. 1
1943. 4
1. 100000
0.50 0.50

SKATS NĀKOTNĒ

Viss pasaulē mainās, tikai laika ritējums ir mūžīgs. Nekad tas nav apstājies, kaut gan daudzi to gribētu pagriezt atpakaļ, lai tad apdomātos un daudz ko par jaunu darītu labāk, pareizāk. Bet līdz šim neviens nav spējis laika ritējumam ceļā stāties, ne atsevišķi cilvēki, ne tautas. Vienīgais, ko cilvēki spējuši, ir, paejot zināmam laika posmam, pašiem apstāties, pārdomāt par padarīto, mest skatu uz saviem līdzšinējiem sasniegumiem un neveiksmēm un no tā visa gūt lielāku skaidrību, kāds ceļš tālāk ejams, sākot nākošo laika posmu.

Latviešu tauta, tāpat kā visa cilvēce, dziļā nopietnībā apstājas uz jaunā gada sliekšņa. Beidzies vēl viens smags laika posms. Visa zemes lode ir iesaistījusies karā, kam nav piemēra cilvēces vēsturē. Cīnās nevien lielas tautas, bet veseli kontinenti, pie kam gandrīz visa pasaule nodalījusies divās varenās kara nometnēs. Vienā pusē ir boļševisms, kas tiecas pirmām kārtām sagrābt savā varā Eiropu. Visiem spēkiem tas mēģina pārkļūt arī pāri mūsu zemes robežām. Pie tam vēl boļševismam ceļu uz Eiropu mēģina atvieglot tā sabiedrotie — Anglija un Ziemeļamerikas Savienotās valstis. Šīs divas lielvalstis, ko latviešu tauta agrāk mēdza pat uzskatīt par sev draudzīgām, stiprina boļševisma uzbrukuma spējas. Žīdi, cenzdamijs kļūt valdnieki par visām pasaules tautām, radīja uz krievu tautas posta un bada rēķina milzīgo Padomju savienības bruņoto varu. Žīdiem pieder arī starptautiskā finanču vara, un tādā kārtā viņi ir istie valdnieki Anglijā un Amerikā. Tā boļševisms sabiedrojās ar plūtokratiskām varām, un vēl lielākas kļuva tās mūsu tautas fiziskās iznīcināšanas briesmas, kam liecinieki ir desmiti tūkstoši mūsu aizvesto tautiešu Sibīrijā.

Otrā pusē cīnās jaunās pasaules veidotāji, tie, kuri boļševismam un tā sabiedrotajiem dod smagus triecianus un kuŗu uzdevums ir arī glābt Eiropas kultūru. Šai nometnē stāv arī latviešu karotāji un darba cilvēks. Latviešu tauta ir pareizi novērtējusi pašreizējās gigantiskās cīņas jēgu. Tā viņa ir smēlusies spēkus tikt pāri tām grūtībām, kādas Latvijai uzliek totālais karš. Izšķirīgo cīņu saprazdami, mūsu cīnītāji ir parādījuši izcilu varonību frontē, mēs esam izpildījuši visas kara saimniecības prasības, kur goda vietā minams latviešu zemnieka un strādnieka vārds, un bez tam mēs esam atteikušies arī no dažādām ērtībām un pilnīgi pakļāvusies kara apstākļu diktētai nepieciešamībai.

Tai pašā laikā ir augusi mūsu nacionālā apziņa, un latviešu jūtīgajās dvēselēs izgaisis daudz no nevajadzīgā sentimentālisma. Reālo apstākļu izpratne ir nostiprinājusies, un nesenā pagātnē dažādu pārdzīvojumu rezultātā radušos simpatiju un jūtu vietā pamazām stājas prāta apsvērumi. Apstājoties uz jaunā gada sliekšņa, mēs redzam, ka ne draudzības, pateicības vai citu jūtu uzplūdi vai atplūdi ir tie, kas drīkst noteikt mūsu nostāju, bet gan tikai mūsu tautas dzīvības intereses.

Mums ir tikai viens sabiedrotais — Lielvācija. Ar to kopā ejot, mēs varam cerēt apstākļos, kādi valda pasaulē, nodrošināt savas tautas nākotni. Ar to mums kopā jāiet, kopīgi jācīnās, jāatbalsta, kaut arī kara ikdienas dzīve nav bez sarūgtinājumiem.

Uz jaunā gada sliekšņa mēs vēl labāk apzināties savu vietu zem saules un labāk nekā agrāk protam atšķirt istos draugus no mākslīgi radītiem. Drīz tā saucamā „angļu slimība” būs jau tikai vairs dažas lappuses vēstures grāmatā, kur visu cēlo paspējuši izdzēst paši angļi ar neveikli inscenētajām konferencēm Eiropas „glābšanai” ar boļševīku palīdzību. Lai viņi neņem jaunā, ka šais izrādēs uzvestajās drāmās mēs smejamies taisni tais vietās, kur veikli režisors sagaidīja asaras. Turpretim naīvie Ziemeļu bloka apustuļi nav pat jāpiemin. Ja, ejot ar saviem istajiem draugiem, dzīves ikdienā nākas dažkārt piedzīvot, ka ne visas cerības uzreizi piepildās, tad mākslīgi iedomās radītie draugi mums sagādātu bezgala smagu vilānos.

Zinot latviešu dabu, droši varam apgalvot, ka arī nākotnē mūsu nostāja nemainīsies. Mēs kļūsim tikai vēl skarbāki un, ja būs vajadzīgs, — vēl ciešāk saslēgsim savas sirdis kopīgajā

cīņā, jo mums ir nācis klāt vēl kaut kas svarīgs, kas jaunajā gadā gaida pilnīgu izveidojumu. Un tas ir mūsu leģions. 1943. gadā to nodibināja, jaunajā gadā tam jākļūst par mūsu tautas spožo zobenu, kas piepildīs mūsu patieso sapni, kas nodrošinās brīvu Latviju.

Ar gandarījumu varam uz jauna gada sliekšņa konstatēt, ka mēs stāvam cīnītāju pirmajās rindās, vai tas ir mūsu karavīrs, vai arī darba darītājs dzimtenē. Ar to mēs Eiropas aizsardzībai esam samērā ar mūsu iespējām darījuši daudz. Mūsu cīņas un darba spars neatslābs arī turpmāk. Šādai latviešu tautas nostājai jāietiek un tā arī tiks novērtēta, un mēs varam būt pārliecināti, ka to mēs izjutīsim jau šīn jaunajā gadā, kuŗā mēs tagad ieejam.

Mūsu skats nākotnē ir skaidrs, un tam tādām ir jābūt un jāpaliek. Laika ritējums ies tālāk, un, ja mūsu vidū būs tādi, kas aizmirsīs latviešu tautas dzīvības intereses, tad neko viņi vēlāk nevarēs atgriezt atpakaļ, neko izlabot.

Paturot skaidru skatu, nezaudējot cīņas un darba sparū, mēs nodrošināsim latviešu tautas nākotni, mēs redzēsīm piepildāmos mūsu vēlējumus un cerības. Dievs svētīs mūsu dārgo Latviju!

Pulkv.-leitn. A. Freimanis.

Ar ieroci vienā rokā un Miera svētku simbolu eglīti otrā — tādi ir mūsu karavīri pie Volchovas.

(„Atlantic” uzp.)

Pie NEVELES

Kopš decembra vidus vācu bruņoto spēku virspavēlniecības ziņojumos parādījies jauns apzīmējums — austrumu frontes cīņu smaguma punkts pie Neveles. Isi priekš Saulgriežu svētkiem kaujas ap Neveli bija pilnā sparā. Tur vācu aizsargvalnim brāzās virsū lielas ienaidnieka masas, lai izlauztu sev ceļu uz rietumiem. Šis frontes posms un cīņas ap to mūs interesē ne mazāk kā Volchovas fronte, un, kādēļ mums tāda interese par Neveli, tas saprotams katram, kas paskatās uz karti.

Apvidus starp Neveli un Vitebsku ir purvains, daudz ezēru un ezeriņu piebārstīts, mežiem apaudzis, nepārskatāms. Šādā apvidū kaņotājiem vissvarīgākie ir satiksmes ceļi un atsevišķas augstienes, kaut arī tās būtu tikai nelielu pakalniņu veidā. Satiksmes ceļi nepieciešami kā uzbrucējam, tā aizstāvim, jo tikai pa ceļiem varēja norītēt apgādes un smagāko ieroču kustība, kamēr sals nebija izkalis ledus tiltus. Pakalni, kas kaut cik paceļas pāri purva sliksņai, labi noder ierakumu ierīkošanai, un no tiem var pārvaldīt plašu apkārtni. Par šo pakalni lielo nozīmi skaidru liecību dod tas vācu bruņoto spēku virspavēlniecības ziņojumos minētais apstāklis, ka pret da-

žām pozīcijām bolševiki atkārtoti uzbrūk trīsdesmit un vairāk reizes.

Sajos purvos kaņojot, nenoliedzamas priekšrocības ir austrumu ordām, kas nežēlīgajā bolševiku režīmā jau pieradinātas pie visai primitīviem dzīves un cīņas apstākļiem. Eiropietim cīņā ar šiem „purvu cilvēkiem” jāpārvar nemīlīgā daba kā pirmais vērā liekamais ienaidnieks. Bolševiku kaņotāju masām, ko nemitīgos uzbrukumos trenc poļitruku mašīnpistoles, palīgā doti arī milzīgi artilērijas un tanku spēki. Tos Staļina ģenerālštābs laiž darbā, nebēdājot par nepiemērotiem apvidus apstākļiem. Bet tā kā purvā grimst arī Maskavā svētīts tanks, tad līdz purvu aizsalšanai asiņainākās kaujas notika gar ceļiem. Par cīņu niknumu liecina jau tas, ka no 13. līdz 21. decembrim pie Neveles sašauts 270 bolševiku tanku. Visur tiem stājas pretim varenie vācu „līģeri” un drosmīgie tanku grenadiēji ar visiespaidīgākajiem prettanku ieročiem. Tā neraugoties uz bolševīku lielo piepūli, Eiropas austrumu aizsargfronte nav sadragāta arī šai posmā. Un par to mūsu sevišķs paldies kā vācu armijai, tā mūsu brīvprātīgajiem, kas cīnās tiem blakus!

K. K.

Vācu grenadiējiem prettriecienā ar „līģera” tankiem izdevies ieņemt kādu augstieni dienvidos no Neveles. Grenadiēji dodas pretīm ienaidnieka pozīcijām (sk. pa kreisi). — Biezas miglas aizsegā grenadiēji sagatavojas triecienam (sk. apakšā). — Sniegs un slindzinošs vējš nespēj pārtraukt vācu lidoņu kaujas darbību: lidmašīna Neveles telpas lidlaukā gatava startam.

PK. LwKBZ — 2 uzņēm.
„Atlantic” — 1 uzņ.

TOTĀLĀ KARĀ LIELO PARBAUDĪJUMU GADS

1943. gads iezīmējās kā plaši izvēsta totāla kara gads — vienlīdzīgi kā no ass valstu, tā arī pretinieku puses — tomēr ar lielu starpību. Ass valstis, mobilizējot visus spēkus tāda totāla kara vajadzībām, savu kara operāciju smaguma punktu vērsa pret ienaidnieku atklātā cīņā kara laukā. Ass valstu pretinieki turpretim, paliekot uzticīgi savām plūtokratu metodēm, un piedevām papildinot tās vēl ar boļševiku paņēmieniem, mēģināja gūt panākumus pirmajā kārtā aplinku ceļā: ar iebiedēšanu, izspiešanu, nodevību,

un beidzot, bet ne pēdīgi — ar glēvulīgu gaisa uzbrukumu terroru. Nedomājot ne par kādu atbildību nākotnes priekšā, viņi to vērsuši galvenā kārtā pret civiliem iedzīvotājiem, sievietēm un bērniem, nekautrēdamies ciniski paskaidrot, ka katrs šais gaisa terora uzbrukums nogalinātais vai sakroplotais civilais iedzīvotājs, sirmgalvis, sieviete vai bērns viņiem ir patīkamāks panākums viņu operācijās nekā no ierindas izsistais pretinieka kaņavīrs. Pret bērniem,

Adolfs Hitlers arvien ir tuvu saviem frontes cīnītājiem. Vadonis izlieto ikvienu gadījumu, lai pats apsveiktu savus panākumiem bagātos varonīgos kaņavīrus, kas visstiprākā ticībā un nesatricināmā uzticībā viņam izcīna spožas uzvaras.

sievietēm un sirmgalvjiem ir vieglāki kaņot nekā pret labi apbruņotiem, bet galvenais — morāliiski augstvērtīgākiem kaņavīriem. Britu kaņošanas praksē tās ir jau kopš gadu desmitiem labi pārbaudītas metodes. Tāpēc arī britu varas izpausmi un viņu kaņošanas metodes joprojām iezīmē tā pati bezsirdība, nežēlība un neģēlība, tie paši līdzekļi, kādus Vinstons Čerčils priekš 40 gadiem ieteica lietot kaņā pret saujiņu varonīgo būru šādiem ciniskiem vārdiem: „Ir tikai viens līdzeklis, kā salauzt pretestību: tā ir visnesaudzīgākā apspiešana. Citiem vārdiem: mums jānogalina vecāki, lai viņu bērniem būtu respekts pret mums.”

Kopš amerikāņu iestāšanās kaņā britu rīcības metodes tika vēl papildinātas ar Čikagas gangsteru un Staļina čekas paņēmieniem. Savos gaisa terora uzbrukumos miermīlīgajiem iedzīvotājiem pasaules uzkundzēšanās tīkotāji — plūtokrati tādēļ tagad arī rīkojas pēc apgrieztas Čerčila receptes: „Mums jānogalina sievas un bērni, lai vīriem un vecākiem būtu respekts pret mums.”

1943. gadā plūtokratu un boļševiku savienība bija spraudusi par mērķi nospiest ass valstis uz ceļiem. Boļševikiem bija jāpanāk austrumu frontes pārrāvums. Viņu nemitīgo uzbrukumu virkne, kas sākās 5. jūlijā, joprojām turpinās, bet bez panākumiem elastīgās atvairīšanas taktikas dēļ. Katra diena prasa no boļševikiem smagus upurus. Boļševiku spēki ir ievērojami, bet arī tie nav neizsmejami. Vācu fronte joprojām ir dzelžaini stipra, un tāpēc neptepildījās un joprojām nepiepildās sabiedroto cerības uz vācu un viņu sabiedroto nāciju spēku sakaušanu.

Tāpat kā katrs spiediens rada attiecīgu pretspiedienu, tā arī katra rīcība dabiski rada attiecīgus pretsoļus. Tādus vācu pretsoļus pretinieki 1943. gadā piedzīvojuši pret katru savu rīcību. Vācu divīzijas sagrāvušas visus savu pretinieku mēģinājumus radīt arī otru fronti, un tāpēc angļu un amerikāņu apvienotajiem kaņā pulkiem nav izdevies līdz Ziemsvētkiem iesoļot Romā, tāpat kā viņiem nav izdevies ar savu līdz brutālam niknumam kāpināto gaisa teroru un ar to saistīto nervu ofensīvu iedragāt Vācijas un tās sabiedroto noteikto morālisko stāju un saimnieciskos spēkus. Vācu bruņošanās rūpniecībā tagad iesaistījušies gandrīz visu Eiropas nāciju strādnieki un strādnieces. To skaits, kas jau iepriekšējos kaņā gados sniedzās daudzus miljonus, 1943. gadā vēl ievērojami pieaudzis. Viņi visi kopā ar vācu strādniekiem dienā nevienu gādā, lai cīnītājiem nepietrūktu ne ieroču, ne municijas, bet lai tie būtu arī vislabākās kvalitātes.

Eiropas garīgo centru izpostīšana un vērtīgāko kultūras pieminekļu sagraušana ietilpst sabiedroto kaņošanas paņēmienu programmā, tāpēc anglosakšu gaisa terora bumbas 5. novembrī nesaudzīgi krita arī uz Vatikāna pilsētu, nodarot smagus poslījumus. No britu bumbām cieta arī slavenā Sv. Pēteru katedrāle — lielo mākslinieku Bramantes, Rafaēla un Mikelandželo meistardarbs.

Jaunie ieroči pret bumbvedējiem, kādi tagad ir vācu gaisa aizsardzībai, ir sevišķi iznīcinošas iedarbības, un uzbrucējiem grūti no tiem izvairīties. Tie dod iespēju iznīcināt reizē vairākas lidmašīnas, ar ko izskaidrojami arī smagie ienaidnieka zaudējumi pēdējā laikā.

Gada otrā puse iezīmējās ar angļu un amerikāņu palīgtautu iesaistīšanu kara pret ass valstīm. Angļu un amerikāņu armijā dienvidu frontē līdz ar nodevēja Badoljo kara spēka daļām tagad uzstājas arī vēl septiņu citu tautu karotāji, galvenā kārtā no Alžīras. To vidū tikai vēl arvien neredz frontē neviena žīda, lai gan frontes aizmugurē to ir vai cik.

Angļi un amerikāņi pēc angļu kara lietpratēja Litla Harta atzinuma radījuši pilnīgu chaosu. Tur jau valda bads. Pielīdzinot 400 italiešu liras vienai angļu mārciņai, angļi un amerikāņi panākuši, ka pēdējais, kas vēl palicies pāri viņu okupētajā Itālijas daļā, aiziet okupantu rijīgajās mutēs. Uz to tik gaida bolševiki, lai no Alžīras ar bolševiku veiklā komisāra Višinska rīcību pārņemtu savus tīklus uz Itāliju.

Dienviditalija ir klasisks piemērs, kā klājas tām tautām, kas ar izlūkšanu grib izvairīties no saviem pienākumiem.

Paplašinot savu aizsargu joslas valni ap Balkāniem, vācu bruņotie spēki, straujā triecienā salaužot angļu pretestību, ieņēma Dodekanesa salas Egejas jūrā. Lai gan angļiem ir lielākā karaflote, viņi to nespēja saglabāt. Tas liecina par angļu vājumu uz jūras.

Japāna savukārt, turpinot savu smago sienu seriju pret amerikāņu jūras spēkiem, noslēgusi savu bilanci divos Austrumāzijas kara gados ar šādiem panākumiem: iznīcināti 1863 ienaidnieka kuģi, notriektas 6874 lidmašīnas. No minētajiem 1863 kuģiem nogremdēti 447 un aizdedzināti 241 kara kuģis.

Ass valstis, par spīti glēvulīgajai Badoljo nodevībai, stāv nesatricināmākas nekā jebkad un stingri apņēmās darīt visu pēdējās izšķirīgās uzvaras izcīnīšanai.

E. T.

Pasaules labākajiem karavīriem ir arī labākie ieroči pasaulē. Viens no tādiem ir arī sevišķi spēcīgas iedarbības tanks „Tigeris”, ko šai attēlā apbrīno turku virsnieki austrumu frontē.

Otrs iespaidīgs ierocis smagajās atvairīšanas cīņās austrumu frontē ir vācu miglas metējs. No tā bolševiki sevišķi bīstas. Kad gaisā uzšaujas biezie miglas mutuļi, bolševiki zina, ka viņu rindās šis ierocis sīlīs jo smagus robus.

Sagrauta svētnīca saulei

Vidusjūras krāšņākajā zemes stūrī — Kapri salā uz nelielas zemes platības koncentrētā veidā skatāms viss, ar ko vien var lepoties saulainā Itālija. Debes zilgme šē ir spilgtāka nekā jebkur citur dienvidos. Arī stulto ciprešu alejas šē ir sapaunākas nekā citviet. Dzidrajā gaisā plašāk plešas krūtis, skatām skaidrāk un tālāk pavejas apvārenis, spilgtāk iezīmējas kontūras. Simtiem tūkstošiem dabas jaukumu cienītāju un veselīgas atpūtas meklētāju šē smēlušies jaunus spēkus ikdienas dzīves gaitām. Mākslinieki un literāti guvuši spēcīgus impulsus radošam darbam.

Tā nav nekāda nejausība, ka visā pasaulē plaši pazīstamais nervu ārsts, lielais mākslas draugs un reizē arī slavens raketaņiņš — zviedrs Dr. Akselis Munte šē ieguvis lielāku zemes īpašumu un uzcēlis savu slavenu vasarnīcu San Mīkeli, izveidojot to par vienu no gleznainākajiem stūrīšiem pasaulē un arī ievērojamu antīkās mākslas pieminekļu krātuvi.

San Mīkele bija viena no Kapri salas ievērojamākajām vērtībām, kas pievilka neskaitāmu tūristu pulkus: to pazina ne tikai ikviens Kapri salas apmeklētājs, bet pat visa pasaule. Tā bija, jo tagad tās vairs nav. Kā daudzus citus neaizstājamus mākslas un vēstures pieminekļus šai kaņā to aklā naidā, nicinot Eiropas kultūras dārgumus, izpostīja amerikāņi, okupējot Kapri salu.

Ar Kapri salu saistās daudzas senās Romas vēstures lappuses. Te ir slavenā pazemes ala Zilā Grotā, kas pēc teikas nostāstiem 600 pēdas cauri klintij vedusi augšup uz kādreizējo Tiberija vasarnīcu Damekutas līdzenumā. Te savas vecuma dienas pavadīja varens Romas ķeizars — tiranns Tiberijs, grūtirdīgs ideālists, noguris no pasaules valdīšanas, sarūgtināts un ar dragātu sirdi, kas neuzticējās cilvēkiem un tos nicināja. Par to nav arī jābrīnās, jo katrs vīrs, katra sievietē, kam viņš bija uzticējies, to nodeva. Tā radās arī Tacita vēstītie baigie nostāsti par to, kā Tiberijs grūdis savus upurus no stāvās Damekuta kraujas lejā, kā Zilajā Grotā tas nožņaudzis zēnus un meitenes.

San Mikeles tuvumā ir arī mums visiem labi pazīstamo daudzo gājputnu iecienīta atpūtas vieta pa ceļam no siltajām zemēm pāri Vidusjūrai uz ziemeļiem — Putnukalns. Simtiem tūkstošiem šo spārnoto dziedoņu katru gadu krita par upuri cilvēku viltībai: tos saķēra kalnu nogāzēs izstieptos tīklos, lai nosūtītu uz Parīzi, kur tad lepņajos restorānos viņus ar baudu notiesāja. Tas bija ienesīgs veikals. Gadu simteņiem Kapri bija bīskapa sēdeklis, kas savus ienākumus guva no noķerto putnu pārdošanas. „Paipalu bīskaps”, tā Kapri bīskapu dēvēja Romā. Munte nopirka Putnukalna nogāzi no kāda Kipras salas miesnieka, kas ar nokaitētu adatu aklināja paipalas, lai tās automatiski dziedātu un tā ievilmātu citas paipalas tīklos.

Savos ārsta memuāros — „Grāmatā par San Mīkeli”, ko Akselis Munte sarakstīja 1931. gadā un kas, līdzīgi krievu zemstes ārsta Veresajeva memuāriem „Ārsta piezīmes” un angļu kalnraktuvju ārsta Kronina romānam „Citadele”, mūdināja lielu interesi visā pasaulē, reizē sacelot stipru vētru ārstu aprindās, pastāsta tuvāk par to, kā radusies šī visā pasaulē slavenā vasarnīca. Šīs vasarnīcas celšanu un iekārtošanu Munte veicis vajās brīžos, atraudamies laiku pa laikam no savas nogurdinošās nervu ārsta prakses, sākumā Parīzē, pēc tam Romā.

San Mikeles vasarnīcas vietā agrāk klinšainās nogāzēs bijis iekopts auglīgs dārzs. Muntēm bija laimējies. Rokot pamatus vasarnīcai, metru dziļi apakš zemes virskārtas uzgāja senu romiešu tiklveidīgi savienotu akmens mūri, cietu kā granīts: ar dejojošām nimfām un bakchantēm uz pamata Pompeju sarkanumā. Rokot vēl dziļāk, uzdūrās uz mozaikgrīdu, kur mēma marmora vī-

lapu josla aptvēra skaista palombina apdauzītas plāksnes. Pāri grīdai atrada glītas mākslinieciskas apdares čipolino marmora kolonnu, kā pirms divi tūkstoši gadiem nogāztu, pie kam gāzdamās tā bija sadauzījusi lielu Parijas marmora vāzi un kādu Augusta galvu, kas bija pāršķelta vidū pušu. Arvien tālāk rokot, atrada brīnišķīgas formas salauztu achāta vāzi, dažas veselas un dažas saplēstas grieķu vāzes, neskaitāmus agrīnā Romas laikmeta skulptūru fragmentus un desmitiem plākušu ar grieķu un romiešu ierakstiem. Dārzā mētājās tūkstošiem gludinātu marmora gabalu dažādās krāsās. Tie, tāpat kā daudzās marmora kolonnas, noderēja vasarnīcas lodžiju, kapellas un terasu izbūvei. Tie izmantoti arī, izveidojot vasarnīcas slavenu pergolu ar tās daudzajām marmora kolonnām, kas stiepjas augšup uz kapellu. Līdzās antīkās mākslas dažādiem vērtīgiem priekšmetiem zemē uzgāja arī vairākas vāzes ar romiešu naudu. Šo seno monētu starpā Munte atrada arī kādu zelta naukas gabalu, svaigu, spožu, kā tikko kalto, ar visskaitāko vecā ķeizara attēlu, kāds jebkad redzēts.

Savu vasarnīcu Munte cēla pavisam īpatnējā veidā — bez iepriekšēja plāna un bez neviena speciālista palīdzības. Visus vasarnīcas būves darbus vadīja Munte pats, lai gan viņam, kā viņš pats atzīstas, par celtniecības likumiem nebija ne mazākās jēgas, gluži tāpat kā viņa palīgiem. Nama būvē roku nav pielicis neviens cilvēks, kas būtu pratis lasīt vai rakstīt. „Vienīgā pietura mums bija,” stāsta Munte, „kaut kas līdzīgs pavīrsai skice, ko ar ogli biju uzzīmējis uz dārza baltā mūra. Es nemaz nepratu zīmēt, tā izskatījās kā bērna rokas uzvilka...” Visu taisījuši „all occhio”, t. i. pēc acu mēra, kā sacīja viņa galvenais palīgs visos šais darbos maestro Nikola — vasarnīcas vēlākais pārvaldnieks.

Un tomēr — pat tie, kas redzējuši daudz skaistu vietu pasaulē, atzinuši San Mīkelu par skaistumā vispārāko. Māja bija maza, ar nedaudzām istabām, bet visapkārt tai terases, lodžijas un pergolas, kur skatīt sauli, jūru un mākonus — jo dvēselei, kā šai sakarā izsakās pats Munte, vajag lielāka plašuma nekā miesai.

Tikpat īpatnēja kā šīs saules svētnīcas āriene, bija arī tās iekšējā iekārta. Istabās nebija daudz lietu, bet tās, kas tur atradās, nebija par naudu pērkamas. Nekā lieka, nekā neglīta, nekādu grabažu, nekādu nieciņu. Pāris vecāko gleznu, pāris Dürera acējumu un viens grieķu reljefs pie nobalsinātas sienas. Veci paklāji uz mozaikgrīdām, pāris grāmatu uz galdiem, visur puķes mirdzošās Faencas un Urbino vāzēs. Kapellā, kur Munte gribēja novietot savu bibliotēku, uzmanību saistīja vispirms ēģiptiešu dieva Hora bazalta statuja uz dzeltena marmora staba. Kāds romiešu vācējs, varbūt Tiberijs pats, to atvedis no faraonu zemes. No rakstāmgalda uz katru ienācēju nolūkojās ceturtais gadsimta (pr. Kr.) Medūzas marmorgalva, ko pats Munte bija atradis jūras dibenā. Uz Florences renesanses kamīna lieka karnīza stāvēja spārnotā Viktorija. No Afrikas marmora staba Nerona sakropļotā galva pa logu lūkojās uz jūras līci, kur v. n. s. airētājiem verģiem lika nosist savu māti. Tai pašā virzienā no kādas balustrādes noslēpumaini raudzījās varena granīta sfinga. Tu Munte visdīvainākā dēkā, nosapņojot tās atrašanās vietu, bija atvedis no nezināmas Nerona villas drupām, kas atradās citreizējā hellēņu mākslas un kultūras zelta laikmeta Magna Grecia apvidū, tagad vienā no tuksnesīgākajām Itālijas provincēm — Kalabrijas.

Tagad amerikāņu kaņavīri šīs īpatnējās saules svētnīcas vēl nesagrauto daļu pārvērtuši kazarmā un daudzos mākslas darbus bezjēdzīgi izpostījuši vai aizveduši sev līdzī uz Ameriku kā piemiņas lietas.

Aksela Muntē slavenā vasarnīca Kapri salā.

ATOMU NOSLĒPUMI

Priekš 50 gadiem zinātnieki vēl gandrīz neko nezināja par atomu pasaulēm. Atomu esmi pat apšaubīja, jo šīs sīkās vienības nevar redzēt pat spēcīgākos mikroskopos. Pastāvēja vienīgi atomu hipoteze, t. i. izdomāta mācība vai izskaidrojums, kas īsumā izsakāms šādi: visas pasaulē atrodamās vielas un ķermeni sastāv no nedalāmām, ārkārtīgi sīkām vieliskām vienībām. Šo domu bija izteikuši jau sengrieķu prātnieki priekš apm. 2400 g., un gandrīz nemainītā veidā to pieņēma arī jaunlaiku zinātne. Tātad viss sastādīts no ļoti maziem ķermeņiem, kas paši nemainās, bet tikai savienojas dažādās kombinācijās, kustas ātri vai lēni, pievelkas un atstumjas. No atomiem sastāv mūsu ķermenis, gaiss, ko elpojam, ūdens, ko dzeram, maize, ko ēdam, zeme, pa ko staigājam. Dabā novērotās maiņas ir atomu vietu maiņas, bet paši atomi ir nemainīgi, sastinguši, neiznīcīgi.

Vai tādi atomi patiešām ir? 19. gadsimta pēdējā desmitā un 20. g. s. sākumā zinātne uz šo jautājumu varēja dot skaidras, ar mēģinājumiem un novērojumiem pārbaudāmas atbildes. Rinda nozīmīgu atklājumu, ko veica tai laikā vairāki ievērojami zinātnieki, atklāja jaunas, neparedzētas perspektīvas. Atomu pasaules nu reiz atklājās cilvēka skatam, lai arī ne tieši, tad vismaz tā, ka varēja par to būtību gūt dažus drošus secinājumus. Un kāda bija atbilde uz augšējo jautājumu? Tā bija šāda: Jā, atomi tiešām pastāv, bet šie atomi ir pavisam citādi, nekā to iedomājās līdz tam laikam. Atomi nav nedalāmi, nav sastinguši, nav viengabalaini, nav nemainīgi, bet katrs atoms ir brīnīga pasaule, kur viņo gaismā, joņo elektrības lādiņi, darbojas milzu spēki, kas līdz tam bija pilnīgi nepazīti.

Galvenie atklājumi, kas parādīja atomu pasaules un pa daļai atklāja šo pasaulu noslēpumus, bija atklājumi par t. s. radioaktīvām vielām. Izrādījās, ka urāns, torijs, radijs un vēl citi ķīmiskie elementi izstaro savādus, neredzamus starus, kas spēj spiesties cauri tumšiem ķermeņiem, elektrizēt gaisu, sasildīt apkārtni, postīt vai dziedināt organisma audus u. t. t. Savādākais te tas, ka radioaktīvās vielas staro nepārtraukti un pilnīgi neatkarīgi no tā, vai tās tur gaismā vai tumsā, aukstumā vai karstumā. Starošana nav atkarīga no citu vielu klātbūtes, no katalizatoriem, no ķīmiskas savienošanās. Ilgi, vispusīgi pētījumi beidzot noskaidrojuši, ka starošanas procesā sabrūk minēto radioaktīvo vielu atomi, pie kam izdalās lieli enerģijas daudzumi. Šo sensacionālo secinājumu pārbaudīja gandrīz visas ievērojamās pētīšanas iestādes Eiropā, Amerikā un citās pasaules daļās, un vienmēr to varēja apstiprināt. Radioaktīvas sabrukšanas procesā atbrīvotās enerģijas daudzumi tūkstoškārtīgi pārsniedz visus, piem., degšanā atbrīvotos enerģijas daudzumus (aprēķinot uz vienu un to pašu vielas masu), un šī enerģijas atbrīvošana tik neatkarīga, ka bija jārēķinās ar jauniem, līdz tam laikam pilnīgi nepazītiem enerģijas avotiem — vielas atomu iekšējo enerģiju.

1 grams radija, ja tas pilnīgi sabrūk par hēlija gāzi un radija emanāciju, dod tikpat

daudz enerģijas, cik iegūst, ja sadedzina 55 kg labākā antracīta, vai arī, kas atbrīvojas, eksplodējot 300 kg nitroglicerīna. Bet kādēļ tad radioaktīvās vielas neizlieto spridzināšanai vai spēkstaciju dzīšanai, ja tajās tāds milzu spēks? Pirmkārt, radioaktīvo vielu sabrukšanas ātrums pa lielākai daļai ļoti niecīgs. Kamēr dinamīts vai ogle savu lieko enerģiju spēj atdot sekundes daļās vai stundās, radijs sadalās visai lēni — tikai gadu tūkstošos. Otrkārt, radija dabā visai maz. Urāns, kas dabā gan atrodams vairāk nekā radijs, sabrūk un izstarojas vēl lēnāk. Tā kā šī sabrukšana pie tam ne ar kādiem pazīstamiem līdzekļiem nav paātrināma, tad kādu laiku zinātnē jau valdīja doma, ka atomos slēptā enerģija cilvēka grībai nezin vai kādreiz būs pieejama.

Visi enerģijas veidi, ko līdz šim protam izmantot, ir tikai niecīgs virsslānis vai „krējums”, ko protam nosmelt. Kvēle, kas ceļas, sadegot termīta degbumbas sastāvam, ir tikai nieks pret to, kas vēl paliek apslepts izdedžos un pelnos, jo — kas ļoti svarīgi — nevien radija, urāna un torija, bet it visu vielu atomi slēpj sevī neapņemamus spēkus. Pat vairāk: iepriekš minētais radioaktīvā sabrukšanā atbrīvotais enerģijas daudzums vēl ne tuvu nav viss, kas slēpjas vielas atomos. Radija atomiem sabrūkot līdz hēlijam un emanācijai vien jau atbrīvojas tāds spēks, bet hēlija un emanācijas atomi savukārt ir enerģijas centri. Enerģija, kas atbrīvotos, ja tiros izstarojumos iznīkst radija, dzelzs vai skābekļa atomi, ir tikpat reiz lielāka par radioaktīvā sabrukšanā atbrīvoto enerģiju, kā pēdējā par degšanas un spridzināšanas procesos atbrīvotiem enerģijas daudzumiem.

Sākot ar 1930. gadu zinātnē arvien plašākos apmēros sākās dažādi mākslīgas atomu skaidrošanas un mākslīgu radioaktīvu vielu iegūšanas mēģinājumi. Ar zināmiem papēmieniem, ko šeit sīkāk nevaram apskatīt, izdodas iegūt dažādas mākslīgas radioaktīvas vielas, piem., radioaktīvu fosforu, radioaktīvu magniju, varu u. t. t. Tātad ar zināmu iedarbību varam ierosināt daudz gluži parastu vielu atomu sabrukšanu. Tomēr lielus enerģijas daudzumus

atbrīvojot vēl nav izdevies, jo ierosināt vienmēr izdodas tikai niecīgu daļu vielas. Atomu pilnīga izstarošanās norisinās vienīgi saulē un zvaigznēs, un atomu iekšējā enerģija ir tas noslēpumainais avots, no kuŗa saule smēļ savu mūžīgo gaismu. Cilvēka rokām vēl šie avoti slēgti. Bet cik ilgi?

Pašos pēdējos gados zinātnieki, šķiet, nonākuši atomu iekšējo spēku problēmai vēl soli tuvāk. Izrādās, ka ar tā sauktajiem neutronu stariem lielās urāna masās var ierosināt īpatnējus virkņu procesus, kur sabrūkošie atomi savukārt ierosina apkārtējos, tie savukārt tālākos u. t. t., pie kam sabrukšanas ātrums pastāvīgi pieņemas. Tā it kā būtu panākama pēkšņa vai vismaz ļoti ātra, eksplozīva sabrukšana, pie kam, protams, vajadzētu atbrīvoties miljoneiļ lielākai enerģijai nekā parasto spridzināmo vielu eksplozijas. Tomēr arī šeit daba likusi šķēršļus, jo izrādās, ka dažādas urānam piejauktās vielas ēdā sabrukšanas izplatīšanos kavē: tās uztver tos starus, kas ierosina sabrukšanu, un tā bremzē visu procesu.

Lai arī kā attīstīsies notikumi Istenībā, mūsu priekšā vienmēr paliek ārkārtīgas, grūti aptveramas tīro iespējamību perspektīvas. Ja varētu fizioloģiski izmantot kaut daļu atomu iekšējās enerģijas, mums nevajadzētu apgrūtināt ķermeni ar kilogramiem uztura vielu, bet pietiktu ar dažiem gramiem ieeļpotā gaisa, kuŗa atomos slēptos spēkus kādi īpatnēji organismā agrāk ievadīti katalizatori atbrīvotu un novirzītu vajadzīgā veidā. Telpu apsildīšanai pietiktu daži grami, piem., smilšu vai ūdens, ko īpatnējas ierīces sadedzinātu un izstarotu. Liekas būtu tvaika mašīnas un motori; tos aizstātu atomu enerģijas mašīnas. Ienaidnieka pilsētu iznīcināšanai pietiktu nomet pāris atomu bumbu...

Tā ir fantāzija. Bet zinātnes atzinumi par atomu būtību ir droša patiesība. Pasaule, kuŗā dzīvojam, un arī mūsu ķermenis un viss, kas ap mums, veidots no substānces, kas sastāv no atsevišķiem spēku centriem — atomiem. Šie atomi ir elektrības lādiņu un viņu sakopojumi, kur pēc zināmiem likumiem līdzsvarojas milzīgi enerģijas daudzumi. Dr. J. Jūra.

Visa krāšņā daba pastāv no nesaredzami sīkajiem atomiem.

KURBADA CĪŅA

Noklaudz durvis, norīb soļi,
Kurbads aiziet sastapt milzi.
Nosežas pie tilta gaidīt,
Klausās — klusums koku zaros,
Klusums debesīs un zemē,
Klusums, tikai vārdes upē,
Zosis gaisā, apakš tilta,
Kur pār dzelmi migla klājas,
Bezdelīgas sarunājas.
Vardes runā: „Kurbads, Kurbads!”
Zosis klaigā: „Aizdzīs, aizdzīs!”
Apakš tilta bezdelīgas
Atbild, vīterojot aši:
„Lielam milzim trejas galvas,
Visas trejas čorks!
Lielam milzim trijas galvas,
Visas šonakt čorks!”
Pašā pusnaktī aug vētra,
Milža vēstneši nāk joniem,
Kvekdams suns skrien pāri laukiem,
Sveļpdams vanags skrien pa gaisu
Kurbads zobenu jau raisa,
Aizliek šķērsu priekšā tiltam.
Nodun ceļš, un nošalc koki,
Viļki mežā sabož spalvu —
Atnāk milzis treju galvu.
Notālēm tas sauc: „Laid, Kurbad,
Maitas gabals, mani pāri!”
Kurbads atcērt: „Nelaidīšu!”
Trijas reizes pretiniekam
Milzis draud, tad saka: „Labi,
Pūt reiz klajumā, lai redzu,
Cik no mana naudas maka —
Patiltes — spēj izpūst naudas,
Jābēg tam, kam mazāk jaudas!”
Kēves dēls kā nieku nopūš
Sieka vietu zelta naudas.
Trejgalvis pussieka vietu
Tikai rudu vaļa grašu.
Milzis, jaušot pretim spēku,
Pošas prom, bet Kurbads nelaiž,
Iekāms guvums sabērts maisos,
Sakrauts vezumos, kā nākas.
Iegansts labs, un ķilda sākas.
Milzis tikmēr kurn un tiepjas,
Kamēr zobens jāliek lietā.
Tas tik bija cīņiņš! Zeme
Dobji dunēja un kalni,
Upe rauca augstus viļņus,
Debess plāiknāja no dzirkstīm,
Kuņas milža nagi šķīla,
Zobens cirta slaidu loku,
Kurbads guva virsuroku.
Cirta vienreiz — milzis smagi
Sagrīļojās. Cirta otreiz
Pūka galvas žlaktot krita.
Cirta trešoreiz, un, raugi
Milzis pats pie zemes guma,
Nogāzās ka melna sieksta,
Nokrita un nepiecēlās.
Tumsa pašķīrās kā stena.
Ausa rībs, un nāca diena.

Liksmība zanēja,
Laizdama spietus,
Trejdekšņi skanēja
Kā zelta lietus.
Lautipi minēja
No ciemiem tāliem,
Kas dzīres svinēja
Pili ar brāļiem?
Kurbads tur pildīja
Ķēniņa kausus,
Uzvaru cildijot,
Tukšoja causus.
Eda un mieloja
Brāļus, kā piedien,
Liksmībā lielajā
Pušķojās ziediem.
Dziesma vēl skanēja
Madaras vīta.
Varonis manīja
Cīņa būs rītu.
Liksmojuši, dziedājuši,
Domāt, visas briesmas veiktas,
Apskurbuši medus mīsas,
Noguruši dzīru saldmes.
Brāļi aizmīga pie gāda,
Kausu nelaižot no rokām.
Miegs kā maiga mugl' vējš,
Miegs kā baltas ievas sūga
Tikai Kurbads neiemīga.
Pusmiegā viņš klausās
Mušas, kukaiņiši runa
„Redzēs, redzēs, kur šie paliks.”

Cik te ilgi pili iversies!
Trijgalvi gan vakar veica,
Šonakt Sešgalvis nāks vietā!
Redzēs, redzēs, kur šie paliks!”
Kurbads krāsni uzpūš liesmas.
Brāļus modina, teic — briesmas.
Saimnieces dēlu ceļ viņš:
„Aunies, posies sargāt tiltul!”
Bet tas atmurmina miegā:
„Sargāt tiltu nav man daļas!”
„Nu, ja baldies, jāiet pašam,”
Saka Kurbads, „pārļaišt nedrīkst,
Citādi viņš pieaug spēkā.
Tikai kausu nakti augu
Uzmaniet kā acuraugu.”
Jozis zobenu, viņš aiziet,
Nosežas pie tilta gaidīt.
Mirgo zvaigznes, pāri mežiem
Atpeļd mēness zelta laivā.
Nakts tik klusa, ka ne skaņas,
Tikai vārdes upes meldros,
Zosis gaisā un zem tilta,
Kur jau rīta vēsums stājas,
Bezdelīgas sarunājas.
Vardes runā: „Kurbads, Kurbads!”
Zosis klaigā: „Aizdzīs, aizdzīs!”
Apakš tilta bezdelīgas
Atbild, aši vīterojot:
„Lielam milzim sešas galvas,
Visas šonakt čorks!
Lielam milzim galvu galvas,
Visas šonakt čorks!”
Atkal pusnaktī aug vētra.
Milža vēstneši nāk joniem:

Kvekdams suns skrien pāri laukiem,
Sveļpdams vanags skrien pa gaisu
Kurbads zobenu jau raisa,
Aizliek šķērsu priekšā tiltam.
Nodimd ceļš un nobraikš meži,
Rasa pārvēršas par alvu,
Atnāk milzis sešu galvu.
Notālēm tas sauc: „Laid, Kurbad,
Maitas gabals, mani pāri!”
Kurbads atcērt: „Nelaidīšu!”
Trijas reizes pretiniekam
Milzis draud, tad saka: „Labi,
Pūt šē klajumā, lai redzu,
Cik no mana naudas maka
Patiltes — spēj izpūst naudas,
Jāmirst tam, kam mazāk jaudas!”
Kēves dēls kā nieku nopūš
Pūra vietu zelta naudas.
Sešgalvis puspūravietu
Tikai rudu vaļa grašu.
Milzis, jaušot pretim spēku,
Pošas prom, bet Kurbads nelaiž,
Iekāms guvums sabērts maisos,
Sakrauts vezumos, kā nākas.
Iegansts labs, un ķilda sākas.
Milzis tikmēr kurn un tiepjas,
Kamēr zobens jāliek lietā.
Tas tik bija cīņiņš! Zeme
Dobji dunēja un kalni,
Upe rauca augstus viļņus,
Debess plāiknāja no dzirkstīm,
Kuņas milža nagi šķīla.
Divreiz Kurbads postā šķīta,
Beidzot milzis uzveikts krita.

FRAGMENTS NO P. AIGARA POĒMAS „KURBADS”.

MŪŽĪBAS SKAITĪTĀJI

Mūžs ir laiks savā nerimstošā tecējumā, un nav cilvēka spēkos šo plūdumu apturēt.

Kamēr vien mūsu zemi apspīd saule, ir mainījusās dienas ar naktīm, saules gaisma ar zvaigžņu mirgu un mēness atspīdumu. Bet cilvēka bērnam atlika tik noraudzīties šai nemītigā parādību secībā un censties atrisināt jautājumu — kas ir laiks, kā to izmērīt un noteikt uz priekšu?

Laika mērīšanas pamatā ir astronomija, viena no vecākām cilvēces zinātnēm, ar ko nodarbojās jau tautas starp Tigras un Eifratas upēm ap 6000 gadu priekš Kristus. Vērojot saules ceļu virs horizonta un zvaigžņu atrašanās vietas debesu dzelmē, cilvēce vispirms mācījās diennakti iedalīt 4 daļās: no saules lēkta līdz pusdienai, tad — līdz saulrietam, pusnaktij un atkal līdz rītam.

Par vecāko pulksteni uzskata saules pulksteni — vertikālu stabīpu, nostiprinātu uz gludas plāksnes ar iezīmētām līnijām, kas rāda ēnas virzienu dažādos dienas laikos. Senie grieķi jau priekš Kristus ar saules pulksteni dienu dalījuši 12 daļās, dodot katrai daļai stundas nosaukumu. Līdzīgs saules pulkstenis vēl nesena pagātnē bijis redzams Rīgā Vermanes dārzā ar uzrakstu: „Ich zähle nur die heiteren Stunden“ (Es skaitu tikai gaišās stundas), jo, tiešām, saules pulkstenis laiku rāda tikai saulainās dienās. Ļoti seni ir arī emišu un ūdens pulksteni, no kuriem zināmā laika sprīdi iztecēja iebērtās smiltis vai ielietais ūdens. Arābu pasākās aprakstītais Haruns - al - Rašids ķeizaram Kārlim Lielajam uzdāvinājis ūdens pulksteni, kas pēc katras stundas zvanijis. Viduslaiku klosteros dežurējošais brālis ūdens pulksteņa rādītās stundas skaļi paziņojis citiem brāļiem, bet pilsētu naktssargi tās iz-

saukuši laukumos. 15. un 16. gadsimtā pulksteņi parādās baznīcu vai īpašos zvana torņos, no kurienes stundas paziņo ar zvana sitieniem, baznīcas dziesmu meldijām, zvano epēlēm vai īpašu figūru kustībām. Slavenais Strasburgas katedrāles pulkstenis jau 16. gadsimta beigās bez stundām un minūtēm rādījis planētu gaitas, lielos baznīcas svētkus, mēnešus, nedēļas, dienas, zvaigžņu zīmes, mēness fazes, saules lēktu un rietu. Līdz ar katru no šīm pārmaiņām atskanējušas epģeju bazūnes, tām sekojāši zvana sitieni, un beidzot sasitīs spārnus un nodziedājis gailis. Francijas karalis Indriķis 2. savas mīļākās pili uzstādījis pulksteni, kam, stundas sitot, izlēcis briedis un suņu bars tam auļojis pakaļ tik ilgi, līdz stundas sišana beigusies. Ap to pašu laiku sāk parādīties arī kabatas pulksteņi, ko pirmie sāk gatavot Nirnbergas meistari (apaļās formas dēļ tos saukuši par Nirnbergas olinām) un kas ātri izvērās par luksa un modes lietu.

Sie jaunie modes darinājumi iegūst vndīvainākās formas, viskrāšņākos rotājumus. Parādās arī tik mazi pulksteņi, ka tos var nēsāt pat uz gredzena.

Visiem šiem greznības un fantāzijas bagātiem pulksteņiem tomēr piemita liels trūkums. Tā bija neprecīzitāte, nevienmērīgais gājiens, ko nekādi nespēja novērst. Galileja atklātās vertikālā svārstekļa īpašības 1657. gadā sāk izmantot pulksteņa gājienu regulēšanai un saasiedz jau ievērojamus uzlabojumus. Tomēr arī tad svārstekļa svārstīšanās un līdz ar to pulksteņu gaita vēl stipri atkarīga no ārējo apstākļu ietekmes: no svārstekļa garuma, ko savukārt ietekmē temperatūras maiņa, no gaisa spiediena un citiem apstākļiem.

Zinātniekiem vēl daudz bija darba un pūliņu, līdz nonāca līdz mūsdienu precīza-

Hermetiski noslēgts no ārpusaules iespaidiem, galvenais astronomiskais pulkstenis pievieno mūžībai sekundi pēc sekundes.

Foto Laikmets.

jiem astronomijas pulksteņiem, kas rāda laiku ar pareizību līdz desmit un pat simtdaļas sekunde. Pareizā laika noteikšana tagadnē kļuvusi jau par visas kultūras pasaules ieguvumu, un šo darbu saskaņoti veic visas valstis un tautas arī kara laikā. Katru dienu Vācijas lielais Nauenas raidītājs dod pareizā laika signālus, ko uztver citas Eiropas laika stacijas, to starpā arī Universitātes astronomiskā observatorija Rīgā, un ik dienas salīdzina ar saviem precīzajiem pulksteņiem.

Astronomisko pulksteņu galvenais priekšnoteikums ir ārējo apstākļu netraucēta gaita. Tādēļ šie pulksteņi parasti novietoti izolētās pagrābtelpās, kur temperatūra ir negrozīga. Lai gaisa spiediena maiņa neietekmētu galveno pulksteņu gaitu, tie hermetiski ieslēgti ar stikla kupolu pārklātā vāra cilindrā ar izretinātu gaisu. Galvenais astronomiskais pulkstenis novietots uz betona pamata ar korķa un citu materiālu izolāciju; tas nepiekaras grīdai, ne apkārtējiem priekšmetiem. Pat pulksteņa uzvilkšana notiek elektromagnētiskā veidā bez cilvēka rokas pieskāriena. Darba pulksteņiem, kas arī ir precīzi, tāda uzmanība nav vajadzīga, jo tie sinhronizēti ar galvenajiem pulksteņiem un eoko to gaitai. Pulksteņu precīzitātes pēdējais sasniegums ir kvarca pulksteņi, no kuriem viens atrodas arī Rīgā.

Mūsu modernajā laikmetā, kur laiks ir nauda, arī ikdienišķā dzīvē nepieciešami līdz sekundeļi pareizi pulksteņi. Tādēļ Universitātes astronomiskie pulksteņi savienoti ar pulksteņiem visās Rīgas svarīgākās iestādēs. 1938. gadā Rīgā iekārtotais runājošais pulkstenis, kur daiļskanīga balss ik pēc 10 sekundēm atkārtoti stundu, minūti un sekundi, drīz vien bija tik iecienīts, ka tālruna centrāles 03. numuru izsauca pat līdz 17.000 reizes dienā. Arī šis pulkstenis ir savienots ar Universitāti.

Ja jums sabojājies pulkstenis un saukuši laika rēķini, uzgrieziet tālruna ripā 03, un jums noskaitīs pareizo laiku. Kad gadu mīļā stundenis tuvosies pusnaktij, tad grieziet droši 03. Sadzirdētais laiks būs pareizs uz sekundī!

J. M.

Universitātes astronomiskās observatorijas precīzie pulksteņi savienoti ar svarīgāko valsts iestāžu stundeļiem un jet ar tiem vienā ritmā. Observatorijas direktors prof. A. Zagers pa tālruni pārbauda runājošā pulksteņa darbību.

(15. turpinājums.)

Purva vīri sapurināja mīklas mitruma piesūkušos guļamos maisus, noāva kājas, pa pusei izģērbās un tad lida zem rupjajām segām un savalkātajiem mēteļiem, kas oda pēc dūmiem, sviedriem un tabakas.

„Es jau domāju, kam šis šovakar neiet ermoņiku kviecināt?” prātoja Vuška bālsī, savus vecos kaulus izstiepis uz zirnāju maisa. „Skaidrs, ka gaidījies saimnieci. Ak tu debess, jauna sieva, un ķēras pie šī plenča stērbelēm!” Pārējie grāvrāci kaut ko pusmiegā atmurmināja, apgriezās uz sāniem, un drīz vien āķūnīti pēdīja aizmigušo cilvēku krācieni. Viņi krāca rakstā, tāpat kā bija paraduši strādāt rakstā. Strādnieku miegs bija neatvairāms un dziļš. Aizmigšana notika kā uz pavēli, vienā mirkli.

Spēlmanis Daukste pa to laiku lūša soli sekoja pelēkajam siluetam, kas kustējās viņam labu gabalu priekšā. Kaut gan mežā tumsa bija biezāka nekā pļavā, baltais lakatiņš rādīja, karp siluets virzījās. Pa gabalam tā iesvilpās kā vālodze, saukdama lietu. Pūsis atbildēja ar tādu pašu svilpienu. Atkal braukšķēja zari, atkal divi cilvēki devās pāri celmiem, cipiem, lēca pār egļu saknēm un siekstām, kamēr nokļuva pļavas malī meža līcī pie lielas, platas siena kaudzes.

Pie kaudzes izvairīgais sievietes siluets apstājās. Jaunā meitai saimniece atviegloji nopūtās, nolika zemē lakatiņā iesietu sainīti un, raudzīdamās uz mežu, atkal ieiesvilpās kā vālodze. Aiz uztraukuma un straujā gājiena krūtīs viņai augsti cildājās. Kaklā un deniņos pulēs kala kā ar veseri. Aiz nepacietības viņa atkal iesvilpās.

Latgales pūsis pazina šo ilgu pilno saucieni. Šāds svilpiens augu vasaru viņu bija vilinājis. Viņš paštrīnāja soļus, izplēta rokas un, pilnā aparā skriedams, satvēra Līnu, pacēla to, un tikmēr griezās, kamēr abiem apreiba galva. Apreibuši un tikšanās satraukti, viņi noslika uz siena klēpja, kas bija izplūktis no kaudzes. Līna bija rokām cieši pieķērusies pūsim, bet pūsis juta seju viņas satraukto, karsto elpu. Viņš brīdi lūkojās Līnai acīs, tad dedzīgi sāka skūpstīt viņas pieri, muti un kaklu. Jaunā sieva saguma pūša rokās kā nopļauta zāle, nevarīgi un atdevīgi viņa ļāvās Latgales mūzikanta neatvairāmai varai.

„Trakais, tu mani nosmacēsi, laidi!” čurētēja Līna, pēdīgi juzdama, ka trūkst elpas. Viņa sāka raisīties vajā no dedzīgajiem apkampieniem. Pūsis arī viņu tiši neturēja. Viņš ļāva Līnai izslīdēt no klēpja un abi palika sēžot, atspiedušies ar muguru pret siena kaudzi. Viņu priekšā nakts krēslā stāvēja baltais ēsmas sainītis. Sasietā lakatiņa stūri atgādināja zaķa ausis. Pūsis ziņkārīgi raudzījās uz sainīti, un viņa mutē saskrēja siekalas.

„Ko šoreiz atnesi?” vaicāja viņš sonorā bālsī, kas arvien Līnu mulsināja.

„Sviestu, baltmaizi, raušus, speķi un paniņas,” Līna čukstēja, bīkli raudzīdamās

visapkārt, baidīdamās, vai kāds viņu neredz vai nedzird. „Paķēru visu, kas bija pie rokas, man vajadzēja tevi sastapt.”

„Nu jā,” turpināja pūsis. „Labi ir, ka atnāci.”

„Tev taču garšos paniņas un rauši?” vaicāja saimniece, sniegdamās pēc sainīša, lai to atraisītu.

Mežā atkal kaut kas nobriukšķēja. Likās pat, ka tuvumā dunētu soļi. Abi cilvēki pie kaudzes aizturēja elpu, klausījās labu laiku sprīdi, bet nekā bīstama nedzirdēja. Egļu bārkstis tikai iešalcās vējš, tālumā iekliedzās pūce, kaut kur aiz meža iegauļojās suns un aizrībēja braucēju rati. Rati rībēja un apkūsa, tikai vējš vēl šalca egļu zaros, citādi nakts bija klusa, pilna rudens miera un augusta rāmuma. Tuvumā, likās, nav nevienas dzīvas dvēseles.

„Ēd, nogaršo, sestdienas cepums!” Līna sniedza pūsim speķarauti, redzēdama, ka tas jau vairākkārt aplaiza lūpas.

Latgalietis ātri satvēra pasniegto rausi, iecirta tajā zobus un, piebāzījis pilnus vaigus, murmināja:

„Varen piparots.”

ANDREJS EGLĪTIS.

LATVIJAI

*Šūpojiet, šūpuļi, Latviju mīlo
Tālāk uz priekšu, tālāk uz augšu —
Nāve sēj kapenes, dzīvība raujas,
Tēvi un dēli ved asipu kaujas...*

*Šūpojiet, šūpuļi, Latvijas dienu,
Jaunajās elpās trīcīgo blāzmu —
Lai tā vairs neraujas uguns un baiļu!
Šūpojiet, šūpuļi, Latviju daiļu!*

*Snagi un redzīgi šūpuļi līgo
Melnajā naktī aijās pret ausmu —
Cerību pilni baltajos autos,
Spožuma pilni — jaunajās acīs,
Apslēpta spēka mazajās rokās,
Neteiktu vārdu dievīgās mutēs.*

*Zeme var mainīties, nobālēt zvaigznes,
Nedrīkst tik tavas asinis nomirt.
Šūpojiet, šūpuļi, Latvijas tiesu
Ugunīm couri — garu un miesu!*

*Šūpojiet, šūpuļi, Latvijas sappus!
Elpojiet zeltaino cerību gaisu!
Tēviņa mana, lai kādas māt briesmas —
Negaisiem cauri san šūpuļu dziesmas.*

*Gan es tevi izauklēšu,
Naktij pāri pārnesīšu
Aijalā!*

Viņš ēda ar skubu, lieliem kodieniem un raudzījās vairāk uz ēsmu, kas stāvēja priekšā, mazāk uz ēsmas nesēju. Līna šo dalīto uzmanību neatskārta. Iedomājoties vien, ka sagādājusi savam pūsim labpatiku, viņas sirds pildījās ar laimes jūtām. Viņa raudzījās uz izsalkušo vīrieti ar tādu sirsniņu un gādību, āķīet, tas būtu viņas pašas bērns. Pūsis apēda rausi, tad ieņēma no platkaklainās pudeles labu guldzienu paniņu, pēdīgi atvāza kabatas nazi un

nogriezta krietnu slokēni cauraugušā speķa un sāka to tiesāt tāpat bez sāls un maizes.

Kaut gan izsalkums bija remdināts, viņš tomēr ēda it kā steigdamies, čūpstinādams taukamos pirkstus. Līna nolika viņam galvu uz pleca. Senāk viņai labprāt patika klausīties, kā stallī zirgi ēd, samaldami zobos siena zāles un āboliņa kaulus. Tā bija vienmuļa un mierinoša skaņa, ko varētu klausīties augu nakti. Tagad viņai patika klausīties, kā viņas pūsis ēda ēsmu, ko viņa bija ar tādu rūpību nesusi un gādājusi. Viņa tuvumā arvien bija labi un silti. Visas rūpes un nedienas kaut kur aizgrima, vētras aizsalkoja, palika tikai miers un mīlestība.

Nē, ista miera vairs nebija Līnas sirdī. Viena doma viņu kramta, uzmācās dienu un nakti, sekoja kā vajātājs, tā bija piesūkusies kā dēle, ko nevar nokratīt. Brīžam gan šī doma darija laimīgu. Domājot par savu nākamo bērnu, viņu allaž pārņēma skaļas dzīvības gaviles un lepnums, bet tad atkal uzmācās šaubas, redzēs, ko teiks tas otrs, kas sēdēja viņai līdzās, vai tas arī priecāsies?

Notiesājis gaļas gabalu, pūsis sāka bakstīt zobus. Viņš bija nopietns un vienaldzīgs. Sākotnējā sajūsma, kas viņu šūpoja Līnai atnākot, likās, izgaisusi. Brīvajam, bezbēdīgajam mūzikantam Līnas pieķērība tagad izlikās smaga, brīžam pat mocoša. Viņš nevarēja to īsti izskaidrot un tādēļ sāka vairīties no tās.

„Tā, tagad tu vairs neesi izsalcis?” gādīgi iejautājās Līna un noglaudīja viņa plecu.

„Es nekad neesmu izsalcis, bet ēstgriba man vienmēr. Tā siera vairs nebija, ko pagājušā reizē atnesi?” ieminējās viņš lietšķi, izcilādams pārpalikušo ēdienu.

„Nebija, bet, ja tev garšo, es sasiešu par jaunu, pielikšu ļabi daudz krējuma un olu.” Pūsis pašķielēja sāpus.

„Derētu gan. Tāds trekns un dzeltens siers piesien sirdi.”

„Saki, kur tu biji aizvakar, kam neatnāci norunātā vietā?” Līna pārlēca uz citu jautājumu. Viņai pietrūka pacietības ilgāk gaidīt. Galu galā skaidrības vienreiz vajadzēja.

„Laikam nevarēju, ja neatnācu, kreklis un bikses bija jālāpa, ar nelāpītām nevar strādāt, laiķis paliek vēsāks. Vairs nevar rakpāties puskails kā vasarā. Tev nekas, nogriež no vadmalas gabala, aiznes pie drēbnieka, goda svārks nokrīt kā no gaisa. Man jālāpa desmitreiz, kamēr tieku pie jauna.”

„Būtu iedevis, es salāpītu un izmazgātu,” teica Līna, atspēkodama pūša pārmetumu. „Tu nemaz nezini, paklusām tev aizsāku zeķes, tikai nav laika noadīt. Darbi cits par citu steigzamāki un veselība arī tāda sačakstējusi.”

„Kas tad, auzas pārcēlusies?”

„Nē, man...” viņa nolaida plakstus, pieklāvās pūsim vēl ciešāk. Tas, instinktīvi nojauzdams kaut ko nelabu, atvirzījās nostāk. Līna gandrīz apgāzās. Tad viņa sašņāvē un sausi izmota: „Man būs bērns.”

Vīņas piere nosvīda, un kājas pārņēma eāvāds gurdums. Pati tomēr jutās atvieglota, viņa bija pateikusi to, kas spieda sirdi.

„Ak tā,” puisis vienaldzīgi novilkā, pašķielēdams uz Līnu. Viņš bija atkal nogriezis biezu baltās maizes rīku un triepa tai virsū sviestu pirksta biežumā. „Nav nekāds brīnums.”

Dzirdot šos vārdus, Līna nodrebēja. Viņu pārņēma tāda savāda sajūta, šķiet, kāds būtu iedzēlis vai atplēsis neaizdzījušu rētu. Šī valoda bija tik sveša, salta, pat stindzinoša. Kas viņam noticis? Kādēļ viņš atsvēšinājies? Varbūt viņš pārpratis? Līna sapņmās un atkātoja:

„Man būs bērns, un tas būs arī tavs.” Viņa raudzījās lielām acīm, kādu iespaidu šie vārdi radījis. Kaut gan tumsā bija grūti saskatīt puīša seju, bet likās, tā nepārvērtās, pat jauni vaibsti neiezīmējās. Viņš tikai mazliet sakustējās un tad teica: „Mans? Kā mans, es nekā nezinu!” Iekšīgi viņš tomēr bija aizkarts. Maizes gabalu viņš nolika atpakaļ; tas palika neaptriepts.

„Tu nekā nezini?” Līna klusu vaicāja, viņas balss trīcēja aiz uztraukuma.

„Kā man bija zināt? Es vēl tagad nekā nesaprotu. Liekas, tu mani ķircini.”

„Labprāt tevi paķircinātu, bet šoreiz patiesība ir pārāk nopietna. Vai tevi šī ziņa tā pārsteidz?”

„Nē. Es tikai domāju...”

„Pareizi, es arī domāju, ko tagad iesākt, es lauzu galvu dienām un naktīm.”

„Iesākt, iesākt,” puisis atbīdīja cepuri uz pakauša, „ko varētu iesākt? To pašu, ko citas sievietes. Jauna jau nekā izdomāt nevarēs. Tu iznēsāsi un izaudzināsi bērnu un

pēc desmit gadiem varēsi atcerēties un pieņemt mani,” teica viņš gluži mierīgi. Viņš draudzīgi pasniedzās pēc Līnas un centās to pievilkt sev tuvāk. „Kas tev? Tu esi precēta sieva, bagāta saimniece, tev maizes un aizdara gana. Lai aug mazais, vecākiem par prieku!”

„Nerunā tā!” Līna atsita atvairidama viņa roku. „Ja nav cita ko teikt, tad klusē. Ak tāds tu esi! Zēl, ka agrāk nezināju! Protams, es jau biju kā akla, kā apmāta.”

„Kāds es esmu, tāds esmu. Tur nekā grozīt nevarēs. Cerēji, es būšu pieglaudīgs jērs? Nē — vilks esmu dzimis un kā vilks mūžu nodzīvošu. Taisnību sakot, tavs mantinieks jau nebūs mans pirmais bērns. Man jau aug trīs zepeji un viens šķūkis. Ko lai dara? Tik daudz nenopelnu, lai varētu pats visus pieskatīt un apgādāt. Ja nu reiz tā noticis, tad ņem par labu, kā ir! Ja Dievs dos, varbūt izaugs kārtīgs saimnieks. Saki pati, kas no viņa iznāks, ja es pemsu pie sevis? — Pasaules staigulis, diedelnieks un mūzikants, kam nav sava zemes stūriņa, kur uzstāties, ne savas pajumtes, kur galvu nolikt. Manam tēvam bija desmit hektaru, tos norakstīja vecākaļam brālim, man nopirka lāpstu un ermonikas, lai ejot pasaulē maizi pelnīt. Taisnīgi tas nebija, bet vai es būšu tas, kas pasaulē taisnību atrod? Meklējis to nekad neesmu un arī nemeklēšu. Kā iznāks, tā iztieku. Cik nopelnu, tik iztērēju. Tikai to mazo kverķīti tu audzināsi, postā aizlaist nedrīkst. No bērna nav jākaunas. Ja tu daudz ko domāsi, pirmais ietu pie policijas.”

Līna lūkojās puisī aizmiglotu-akatu. Viņa sen bija domājusi, ka vienreiz nāks atmo-

da. Tagad bija pienācis atsubuma brīdis — tik nožēlojama un pazemota viņa vēl nekad nebija sajutusies. Un tomēr šis svešais, cietsirdīgais vīrietis, kas nesen vēl viņu turēja savās rokās, bija un palika viņas vienīgais glābējs un acaurags. Cita patvēruma un aizstāvja viņai vairs nebija. Līna saguma, viņas balss kļuva dobjāka.

„Tā nevar, mīļais,” runāja viņa gausi, vārdidama asaras. „Sava vīra un audzītēja pajumtē es nevaru tavu bērnu audzināt. Tevi esmu mīlējis un tev pieķērusies. Tev sekojot, esmu sarāvusi visas saites, kas mani sēja pie Vālodžiem. Atgriezies vairs nevaru. Un ja es mēģinātu atgriezties, vārti aizvērtos manā priekšā. Andrejs drīzi atskārtīs, ka tas nav viņa bērns, viņš nekādā ziņā nav tik akls, kā izliekas. Savu mantu viņš atšķirs no svešas. Un ja arī viņš pats neredzēs, tad pasaules acis to ieraudzīs, un, kas reiz kritīs ļaužu valodās, to neviens vairs neglābs. Es neatstāšos no tevis, tev mani jāņem līdzi, jeb man jāiet bojā.”

„Runā kā nepilnīga. Ko tu iesāksi pie manis? Vai tu varēsi samierināties ar manu nabadzību? Pēc nedēļas mēs saplēsimies. Tā satīkties pa vakariem, paknakstīties, tā ir cita lieta, bet dzīvot visu laiku kopā — es nezinu. Un kur lai es tevi lieku? Vai lai staigāju pa pasauli kā ar bungām? Labāk paliec pie vīra un ēd medus maizi! Esmu nepastāvīgs, svaidīgs un iekārīgs. Es varu drīz ieskatīties citā un tevī pamest. Kas tad notiks?”

„Pamest? To tu tagad man saki? Bezkaupa!” Līna vairs nevarēja valdīt asaru. Viņas pleci raustījās, viņa elsoja: „Tu esi nelietis, pavedējs, izsūcējs, asinssuns!”

„Taisnība, tev taisnība!” puisis runāja mierīgi, vienu vārdu atšķirdams no otra. „Zinu, ka esmu nelietis, pavedējs un bezgodis, bet tu ļoti maldies, ja domā, ka no taviem pārmētiem es kļūšu citādāks. Nekā nebija!”

Viņš gribēja vēl ko teikt, bet egļu bārkstīs atkal iešalcās vējš Pavisam tuvu nobrikāķēja zars, un meža malā starp kokiem pavidēja sveša cilvēka siluets. Tas tuvojās siena kaudzei, nāca tieši pie abiem sēdētājiem. Viņš nāca tik klusu, ka Līna, domu aizņemta, nedzirdēja viņa gaitu. Soļus desmit no kaudzes viņš apstājās, un tagad Līna, pacēlusi acis, pēkšņi ieraudzīja viņu un sastinga šausmās. Viņa pieķērās puisim pie rokas:

„Raugies, kas tas?”

„Nav epoks, bet cilvēks. Labvakar, kā klājas?” teica atnācējs, pūlēdamies runāt pēc iespējas mierīgi. Viņš nolūkojās uz abiem mīlniekiem un uz esmu, kas atrādās izlikta uz baltās drāniņas, un tad nirdzīgi piezīmēja: „Nekas, tā var dzīvot! Ēdamā arī diezgan, un kur maize, tur mīlestība.”

Latgalielis, sveša atnācēja pārsteigts, atbrīvojās no Līnas un pietrūkās kājās. Viņš no pirmā acu uzmetiena pazina Vālodžu iegātni.

„Kas tevi te sauca? Ko tu te meklē nakts laikā?” virzījās viņš Andrim arvien tuvāk. Rokas bija sažņaugtas dūrēs.

„Nācu aplūkot, vai jums kā nevajag. Varbūt zirgā var atvest,” Andris atcirta, un arī savīstīja dūres. Viņš juta, ka viņa ir neizbēgama.

(Turpinājums sekos.)

Futbols līdz vēlai ziemai

Atvadītā futbola sezona bija ilgākā un arī spēlēm bagātākā, kāda vien līdz šim piedzīvota Latvijas sportā. Futbolistiem bija iespēja pārbaudīt savus spēkus gan zibenkurnīrā, gan biedrību kausu izcīņās, gan novadu, Rīgas un Latvijas meistāribās, gan Latvijas kausa un beidzot arī sporta vadītāja R. Plūmes balvas izcīņā pašā Ziemsvētku priekšvakarā, kad termometrs stipri vējainajā pilsētas stadionā rādīja 3 grādus zem nulles. Skatītāji gan saka blēzajos ziemas tērpos, bet spēlētāji svīda, jo tā bija viena no dedzīgākajām spēlēm, ko absolvēja spārīgie Liepājas olimpīeši pret noskajiem Rīgas daugaviešiem. Sporta vadītāji balvas izcīņā deva olimpīešiem nevien pelnītu 6:2 uzvaru līnīdā, bet arī iespēju revanšēties pret savu spēcīgāko pretinieku — meistarvienību ASK ar 2:0 panākumu puslīnīdā.

Attēla vidū: sporta vadītājs R. Plūme, pa kreisi no viņa — Olimpījas vārtsargs Lazdīns ar izcīnīto goda balvu; pirmajā rindā trešais no kreisās — olimpīešu naskais uzbrucējs Heiblichs, kas savai vienībai ieguva visus sešus izšķirīgos punktus, kuņģī nesā uzvaru.

O. Sprūdes uzp.

SPĒLE pie EGLES

Lai gan Ziemsvētku svecītes ir sevišķi jauka un pašreiz pat reta lieta, to gaisma, vaļširdīgi runājot, isti iepriecina tikai pirmo stundas ceturksni. Bet, tā kā tās mēdz degt daudz ilgāk, tad svinīgā lūkošanās rāmājās liesmiņās sāk drusku apnikt, un mēs, skatoties pēc temperamenta, vai nu rezignēti sastingstam vai uzņēmīgi meklējam izeju jaunos iespaidos. Biju laimīga, kad pie manis tādā brīdī pienāca gadus 5 vecs cilvēciņš, uzaicinādams esaspēlēt ar viņu partiju cirka spēles. To viņš nupat bija saņēmis no krusttēva vecās, neskaitāmās partijās nodilušās vietā. Lūdzu! Un mēs apmetāmies turpat egles ēteriski smaržīgajā tuvumā.

Metot kauliņu, dziļi ievilkšu elpu, gatavojoties uz skaudru sacīksti, jo tāda man šī spēle bija palikusi atmiņā kopš mazatnes. Toreiz man parasti gadījās uzvest vienu vai divas acis, kad citiem kā par spīti divreiz no vietas krita laimīgais seši. Skaidri vairs nezinu, vai man jebkad bija laimējies līdz ar dresēto pūdeli uzkāpt pa gaļajām kāpnēm, toties es gandrīz nekad netīku gaļām spītīgajai kazai, kas stīviem solīšiem no augstuma veda nožēlojamus zemumos. Ja nu bija laimīga diena un tu cēli pagāji gaļām visām krišanas iespējām — vieglprātīgiem mērķaķiem, cūkām un klauniem, kas šļūca, kāpa un pa kaklu pa galvu drāzās lejup — un tev izdevās līdz ar kaipno virves dejojāšu, rātnajiem suniņiem un mācīto poniņu aizvien tuvāk celties mērķim, tad sirds smeldza nemierā, ka tūlī, tūlī visam būs gals, tu kritīsi, tu klupsi pēdējā brīdī un uzvaras vainagu sagrābs cits. Sļepenas asaras krājās skropstās, un tu izvairījies runāt, lai bēdās lūstošā balss tevi nenodotu.

Un tā arī šai vakarā par spīti savam gadu briedumam un svecīšu svētajai mirdzēšanai es jutu, ka cirka spēle mani pamodināja tirdātājus daimonus, kas mūs pavada ikvienā ciņā un sacīkstē, vienalga, vai tas būtu Amerikas prezidents vēlēšanu kampaņā, kopkurējošās primadomas vai vienkārši Rīgas tramvaja braucēji, kas gan ar kamiešu un elkoņu varu, gan dzelīgām piezīmēm par negalantiem kungiem tiecas pirmie iespraukties vagonā. Jo kas ir varonība? — vēlēšanās aizvien būt pirmajam. Tā to formulējuši senie grieķi, dodami klasisku piemēru par skaudīgās godkāres apsēsto Temistoklu, kam Miltiada Maratonas kaujā gūtīte lauri nodaupīja miegu.

Tomēr spēle izvērtās pavisam par ko citu. Proti, es jau pēc pāris kauliņa mečiem jutu, ka no šīm nīgrajām kaislībām neviena pati nedīda manu spēles partneri. (Pārpratumu novēršanai jāpiezīmē, ka viņš nekādā ziņā nepieder pie eņģeļu sugas, gluži otrādi: viņam piemīt dažs pavisam diabolisks nikis.) Viņš spēlēja ar lielu nodošanos, un itin viss viņā izraisīja vienādu sajūsmu: vienalga, vai viņam nācās rāpties augšā vai velties lejā. Drīz vien es pārliecinājos, ka velšanās prieks viņā pat pārspēja kāpšanas liksmi. Ne par velti viņš arī dzīvē bija meistars risks kuleņotāje un pa vaskotajām kāpnēm vislabprātāk šļūca lejup uz dibena. Gluži tādi paši gaviļu saucieni atskanēja, kad es kāpu vai kritu, un, kad mēs beidzot drīz viens pēc otra laimejām, viņš applaudēdams visiem pasludināja, ka, nevis „viņš”, bet „mēs” uzvarējām. Un tūlī bija jāspēlē otrreiz. Jau pati metamā kauliņa dancošana viņam likās jo svarīga. Ja viņš uzmeta prāvu acu skaitu, bet kauliņš pēc viņa ieskatiem nebija ripojis, kā nākas, viņš bez bēdas meta otrreiz un apmierinājās ar vienu aci piecu vietā. Sevišķi to ielīksmoja skaudīgais kritiens vienu soli no mērķa, kas mani aizvien bija satricinājis. Un ja šai krišanai drīz vien sekoja vairākas vēl pamatīgākas, kas galu galā spēlētāju tā sacīt noveda no bēniņiem tumšā pagrabā, tad viņš bija pilnīgi laimīgs, jo redzēja gandrīz jau nobeigto spēli piepeši jauki ielīgstam. — Sacensības kaisles vietā viņā verda tīrās aktīvitātes prieks — guldošs, trakulīgs un gaišs, nākdams no pašiem dzīvās dzīvības avotiem. — Kur gan es šo liksmes kūšājumu jau biju redzējis? Man nevilšus šāvās prātā mūsu mirušā mājas sarga Džeka metamorfozas. Viņš bija vienkāršs ciema krancis, bez mazākās rases suņa dzīvības atblāzmas, bet kad viņš pastaigājoties, pēkšņā dzīves prieka uzplūdamā, sāka ap mums joņot viesuļainos lokos, ikviens izsaucās: „Tavu brīnišķīgu suni!” Es atcerējos jūrmalā

pret sauli redzētu mazu meiteni, kas no augstas kāpas ar svētlaimīgu kliedzienu, matiem plīvojot, lec lejā plūstošajās smiltīs. Man nāca prātā mana spēles partnera baigais stāsts par paša acīm skatītu satiksmes katastrofu (par laimi gan bez upuriem!): balsij aizrautībā kā stīgai vibrējot, viņš tēloja, cik vareni un nepārspējami šķīduši stikli, liekušies dzelzi un dārdēdami atsitušies riteņi.

Šī partija ar piecgadīgo mani apstulbinājusi, man liekas, ka tepat deguna galā lido kāda vēl gaisīgi mutuļojoša Ziemsvētku patiesība un, izdegušajās svecēs ar interesi raugoties, jūtu, kā tā gūst veidu.

Sacensības niknums licis nevien sasniegt ordeņus, troņus un rekordus, bet radīt arī nemirstīgus mākslas darbus gan drūma patosa, gan dievišķīga viegluma pilnus. Ko apsēdusi doma kļūt pārkāpam par visiem, tas pamet aiz sevis jauko dikdieņu un lutekļu dzīvi un nežēlīgi kāpina savus tumšos un gaišos talantus — viltu, aukstasimību, izdomu un jūtu kvēli. Divi motocikli drāžas kā jodu trenkti: viņu braucēji jūt pakausi sāpīgo tukšumu — augstākā saspīlējuma zīmī; šai brīdī viņiem pat dzīvības nebūtu žēl, ja tikai par to varētu nopirkt uzvaru... Teātra skatuve un vēsture mums rāda, kā inde un duncis nobīda malā tropa tīkotāja sāncensus, līdz viņš viens sarkanās blāzmas apspīdēts sēžas valdības krēslā... Nābaga ģeniālais Mikelandželo, alkdams radīt darbu, kas būtu visas Itālijas spogulis, uzklūp savam sacensotim, cēli rezervētajam Leonardo, ar dzelīgajiem vārdiem: „... Tu, kas grībēji no bronzas izliet jātnieka pieminekli, bet neizlēji un pameti šo darbu ar negodu”, un par slavas saules apspīdēto Rafaelu tas nicīgi parausta plecus: „Visu, ko viņš zina, tas paņēmis no manis”.

Greizsirdīgā godkāre dažam labam likusi izdēdēt un sabirt pelnos...

Bet mans spēles partneris nemaz negrib būt pirmais. Viņu netirda laimēšanas alkas, tās nespēj viņa spēkus nedz kāpināt, nedz tirdināt. Viņš krit, un otrs spārnots kājām drāžas lēcienā pāri viņa blondajai galvai, bet tas neizbiedēts un netramdīts atspērīgi lec augšā, lai turpinātu rotaļu.

Cauri diženam un haismīgam, ko gadu tūkstošos radījušas skaudīgas slavas kāres vārdzinātas dvēseles, atskan mazā cirka spēles spēlētāja gavīles par savu klupšanu — kā nenokausējami jautra zvirbuļu čiepstēšana starp svinīgām triumfa fanfarām. Grībētos apgalvot, ka šais smieklos un bezbēdīgi lielkājā mazo roku žestā, kas, kauliņu metot, laimes acu vietā nebaidās uzvest nelaimīgas acis, ir atpestīšanas spēks. Un tā, pēdējai sveces liesmai plaiksnoties un dziestot, esmu domās laimīgi nonākusi pat līdz Bērnam Betlēmē, kura vientiesīgās majestātes priekšā liecas Austrumu ķēniņi, dāvādami tam mirres, zeltu un savas ticības pilnās sirdis.

L. Pērļupe.

KALENDARA JAUTĀJUMI

Kalendāra sākums meklējams senajā Romā, kur tam arī dots latīņu nosaukums — calendarium. Atvasināts šis vārds ir no verba calo (kalo), t. i. sasaukt, no tā tālāk atvasināts calenda, kur piedomājams: dies (diens) — tāpat — sasaukuma diena. Ar to apzīmēja mēneša pirmo dienu, kad sasauca parādniekus, sevišķi procentu un citu pienākumu summu maksātājus kārtot savus noteiktos maksājumus. Šo sasaukumu jeb kalendu dienu sarakstu visam gadam nosauca par kalendāriju. Savādi, ka šis kalendāris ļaudis iesauca par bēdīgām dienām (dies tristes). Te jādomā, ka parādnieki bieži nav labprātīgi maksājuši un parādi bija jāpiedzen ar sūdzībām un sodiem. Latviešiem turpretim — sevišķi Kurzēmē — parādu maksājams laiks bijis priecīgs — pa Jāņiem.

Pie pirmajām mēnešu dienām jeb kalendām vēlāk pierakstīja arī vēl citas ievērojamas termiņu dienas ar īpašiem nosaukumiem, piem., par īdiem nosauca marta, maija, jūlija un oktobra 15., bet citu mēnešu 13. dienu. Nedēļas vēl nebija ieviesušas, tās pieņēma tikai vēlāk kristietības laikā, žīdu ietekmē. Mēnešu dienas sarakstīja vienkārši pēc skaita, tikai diemžēl nevienādā skaitā. Pavasari uzskatīja par gada sākumu un to mēnesi nosauca kaņadieva vārdā par martu. Citus mēnešus nosauca dažādi — gan seno dievu vārdos kā maijs, jūnijs, janvāris un februāris, gan pēc dabas parādības kā aprīlis, t. i. atmošanās, gan arī vienkārši pēc skaita. Tā jūlijs sākamā bija nosaukts Kvintilis, t. i. 5. mēnesis, skaitot no marta kā pirmā mēneša, augusts bija 6. mēnesis — Sekstilis, tad nāca kā 7. — septembris, 8. — oktobris, 9. — novembris un 10. — decembris. Tagad, kad mēs gadu sākam no janvāra, mums ērtoti izklausās, ka 9. mēnesi sauc par septembri, t. i. par septīto, 10. par astoto (oktobri), 11. par deviņto (novembri) un 12. par desmito (decembri). Tas viss saprotams no tā, ka senajā Romā gadam skaitīja 10 garākus mēnešus un pa starpām pielika klāt

izlīdzināšanas dēļ vienu lieku mēnesi. Tikai senais karalis Numa Pompilijs ap 700. g. pr. Kristus noteica mēness gadu ar 12 mēnešiem un 355 dienām. Bet 45. g. pr. Kr. dižais Cēzars nokārtoja laika skaitu pēc saules gaitas ar 12 mēnešiem un 365 dienām. Pie tam novēroja, ka pēc 4 gadiem, saules gaitu salīdzinot, viena diena bija pienākusi klāt. To tad pieskaitīja īsākajam mēnesim februārim. No tā laika šo laiku nokārta sauc pēc Jūlija Cēzara vārda par Juliāna kalendāru. Tas, kā zināms, pastāvējis līdz 1582. g. pr. Kr., kad pāvests Gregors XIII izsludināja jaunu, ko pēc viņa vārda iesauca par jauno jeb Gregoriāna kalendāru.

Liekas it kā brīnums, ka pāvests, kas bija tikpat konservatīvs kā visi citi viņa priekšgājēji, izdarījis tādu reformu. Turklāt viņš nebija nedz astronoms, nedz arī pieslējās Kopernika astronomijai, bet gan to apkaņoja. Tomēr lieta izskaidrojama itin vienkārši. Izrādījās, ka Nikejas koncilā 325. g. p. Kr. pieņemtā pavasara dienas un nakts līdzība 21. martā nesaskanēja ar patiesību, jo ikviens varēja pārliecināties, ka dienas un nakts līdzība 1582. g. p. Kr. notika 11. martā, t. i. 10 dienas agrāk nekā Nikejas koncilā bija pieņemts. Kā tas izskaidrojams? Nikejas koncils nevar būt melojis. Tai laikā tiešām tā bijis. Bet pēc 1250 gadiem gads par 10 dienām kļuvis īsāks. Tas arī nevarēja būt noticis uzreiz nejausi, bet pamazām. Bija jāiedomājas, ka gads ir laikam par kādām minūtēm īsāks, nekā līdz šim domājuši, un no tām tad 1250 gadu laikā sakrājušās 10 dienas. Minūtes pa šo laiku izskaitot, izrādījās, ka līdz šim skaitījuši gadam 11 minūtes un 12 sekundes par daudz. Pāvestam tas viss bija vienalga. Viņam rūpēja tikai, ka Nikejas koncila lēmums paliktu spēkā. Tāpēc lai dienas un nakts līdzība notiktu 21. martā, noteica, ka 1582. g. oktobrī jāizlaiž 10 dienas. Un lai turpmāk vairs tāda nesaskaņa neatkārtotos, nolēma ik pa 4 gadiem gan februārim lieko dienu pielikt, bet

ik pa 100 gadiem gadsimteņa beigās šo lieko dienu nepielikt, lai nesakrātos 100 gadu laikā gadam atkal viena diena par daudz, izņemot tik tos gadsimteņus, kas dalās ar 400, kā 1600, 2000 u. t. t.

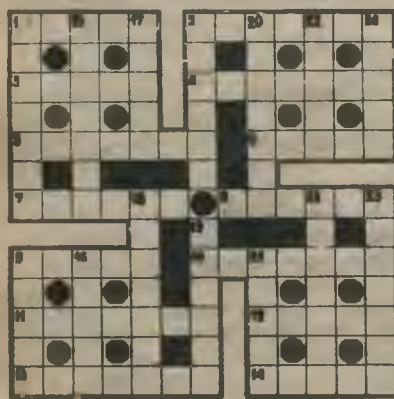
Bet rodas jautājums, kādēļ tik cieši turējās pie 21. marta un kādēļ koncils to bija nolīcis? Tāds spriedums bija pieņemts Lieldienu svinēšanas dēļ. Tas nu gan būtu bijis ļoti labi, ja līdz ar to Lieldienu būtu noteiktas zināmā mēnesī un dienā kā Ziemassvētki. Bet tā tas nenotika. Gluži otrādi — Lieldienu svinēšanu joprojām noteica pēc 21. marta un, tāpat kā žīdiem, pilnā mēness laikā, kad viņi naktī izgājuši no Ēģiptes. Tā nu pēc žīdu kārtības mūsu Lieldienu ik gadus mainās pēc pilnā mēness. Būtu reiz laiks šo žīdu atkarību nokratīt un Lieldienu svinēt noteiktā dienā.

Jaunais kalendārs katoļu zemēs ieviesās viegli, tādēļ ka tas nāca no pēvesta, bet evaņģēliskās zemēs to ievēda tikai pēc ilgāka laika, kad pamazām pārliecinājās, ka kalendāram nav nekādas darišanas ar ticību. Vācijā, Holandē un Dānijā jauno kalendāru pieņēma 1700. gada sākumā, Anglijā 1752. g., Zviedrijā 1759. g. Rīgā jaunā kalendāra dēļ izcēlās liela ilgstoša cīņa, jo šis pārgrozības diktēja poļi un evaņģēlieši to uzskatīja kā katolicisma uzspiešanu. Latvijā gan poļu laikā jauno kalendāru ievēda, bet krievu laikā atveda atpakaļ veco. Viņu baznīca tomēr uzskata jauno kalendāru par katolisku un iedomājas zaudējam 13 svēto dienas.

Kalendāra reforma būtu vajadzīga tai ziņā, ka gada sākumu vienotu ar Ziemassvētkiem, kad sāk pieaugt jauna gaisma. Gadu vajadzētu sadalīt 13 mēnešos pa 28 dienām — 364 dienās un atlikušo 365. dienu pielikt kā gada beidzamo. Tad dienu skaitli un vārdi nemainītos, bet paliktu tie paši, tāpat arī svētki būtu noteiktas dienās. Arī labākus kristībvārdus vajag izstrādāt, līdzīgi kā tie ir nederīgi.

Dr. J. Sanders.

PADOMĀSIM — PAGUDROSĪM

11. kruslvārdu mīkla.
Uzdevis A. Ozols Rīgā.

Līmeniski: 1. Saite, 2. braucamā ierīce, 3. Amora darba rīks, 4. kas visbiežāk naido, 5. lopu sēta, 6. meža zvērs, 7. sasalis ūdens, 8. vecā pasaule, 9. kalves piederums, 10. starp jaunavām un sievietēm, 11. noliktava, 12. puķe, 13. pretējs svaram, 14. nāves ienaidniece.

Svērtēniski: 1. Atskaņa, 15. cimdi, 9. meža zvērs, 16. satiksmes līdzeklis, 18. lasāmviela, 2. siltzemju augs, 19. nodalījumi, 20. pagasts Latgalē, 21. sievietes

vārds, 22. Jaunuma sakne, 23. vīrieša vārds, 24. senais latvietis, 25. delikatese.

Uldis taupa soļus!

Uldim ļoti patīk puķes. Tādēļ arī viņa vecāku mājās ir krāšņs, labi kopts dārzs, kuŗa plāns redzams zīmējumā. Svētku brīvlaikā pārbraucot, Ulza pirmais darbs, protams, bija aplūkot, kā pārcieņtušas pirmo salu viņa milules. Bet — Uldis ir arī praktisks un savu gājienu viņš iekārtoja tā, lai nekur viņam nebūtu jāiet divreiz, tāpat viņš nekrustoja iepriekšējā gājiena līniju, bet tomēr apskatīja katru puķu dobi — pat katru puķi. Mēģiniet uzzīmēt Ulza gājienu ar vienu zīmuļa vilcienul!

Jocīgās kاباتas.

„Puch, cik auksts!” bija pirmie Jokmiņa vārdi, kad tas svētku vakarā ienāca pie mums. „Es gan sapogāju mētelī, uzcēlu apkakli un

sabāzu rokas bikšu kاباتās, bet tomēr nosalu pēc velna,” viņš turpināja, bet mēs sākām nevaldāmi smieties. Bet vai tas patiesībā arī nav iespējams?

Gudro nul

Kvadrāta laukumos jāieraksta cipari no 1 līdz 4, atkārtotot katru ciparu četras reizes tā, lai katras līmeniskās un svērtēniskās rindas ciparu kopsumma būtu 10, bet skaitot no 1—2 un 3—4, ciparu kopsumma būtu 12.

Jāpiezīmē, ka pavisam iespējami 4 atrisinājumi, bet kādi?

Skolots cilvēks arī nav muļķis.

Labprātīm Rīgas nomalē pieder liels zemes gabals. Pats nevarēdams visu apstrādāt, viņš piedāvā saviem trim draugiem Priedei, Eglei un Pilādzim zemi ģimenes dārziņu ierīkošanai. Viņš iedod visiem trim draugiem vienāda garuma auklas un liek kat-

ram ar to apvilkt sava jauna īpašuma robežas. Beigās izrādījās, ka vislielāko zemes gabalu bija ieguvus matēmatikas skolotājs Pilādzis, bet vismazāko Priede, lai gan, kā jau teikts, auklas visiem bija vienāda garuma. Kā tas iespējams?

Mīklu atrisinājumi.

(skat. 52. Laikmeta n-rā)
10. kruslvārdu mīkla.

Līmeniski: 1. acs, 2. avs, 3. stāvs, 4. Amata, 5. atspere, 6. ods, 7. īri, 8. alnis, 9. tūristi, 10. patoss, 11. strops, 12. maile, 13. radzes, 14. Iliada, 15. kāvi, 16. skats, 17. Irma, 18. eja, 19. Aža, 20. Ina, 21. žaunas, 22. Davosa, 23. skramba, 24. desas.

Svērtēniski: 25. avene, 26. studija, 27. ass, 4. atsaucsmes, 2. atoms, 29. Rucava, 30. apinis, 31. aziāts, 32. Svēte, 11. slita, 33. Aristotels, 20. Ida, 34. kopaina, 5. drava.

Savādie putni

nav nekas cits kā putnu tēviņi. Gailis taču arī ir no olas izpērtis, bet olas parasti nedēļ.

Divi drošie un trakais mežā

TRAKAS BILDES DROŠI ZIMEJIS E. RIRDANS.

Kad izbraucām no mājām, saule lēni sāka slidēt uz vakara pusi. Apkārtnes mājās lāgu lāgiem pavērās virtuves durvis, un kupls sutas mākonis izšāvās pa tām. Pagalms uz mietiem tupēja vārnas un mēģināja notiept pa kaulam, ko saimnieces

izsvieda mēslainē. Visur bija manāma tā satrauktā rosība, kas valda svētku sestdienās. Te ikšķa garuma puisēns ar ragaviņām vilka eglīti no meža, tur vecītis, ar ilksi rokā, stāvēja pie sniegā dzisināšanai noliktās recekļa blodas un sargāja to no vārnām, bet kaut kur citur, krekļā izmeties, pa durvīm izskrēja vīrs un, ar sniegu seju berzēdams, pēnās sūroties: „Es to neizturēšu, es to neizturēšu! Tas jau Cakarjāca zobens, ne bārds nazis. Tā ir pašnāvība, ko es daru pie savas miesas.”

Mūsu zirdziņš ar skriešanu nesteidzās. Tas ir — viņš nemaz neskrēja. Patiesību runājot, mūsu bērītis vairāk rāpās atpakaļ

nekā gāja uz priekšu, tā ka mēs nopietni sākam apsvērt, vai nederētu braukt otrādi, ar ragavām pa priekšu. Nu, bet svētku sestdienā tādām rūpēm cilvēks veltī maz vēribas. Svētku noskaņa cilvēku pāpēmusi no galvas līdz kājām. Debess tik dzidra, pašam sudrabota sarma bārdā, bet apkārt viss tik kluss, ka pat vāveres astes piesietenus pret eglī dzird puskilometra tālumā.

No mugurpuses mums piebrauc kaimiņš ar nepazīstamu vīrieti ragavās. Sasveicinājāmies, un kaimiņš ar savu dūkano palaida rikšos garām. Zināms, mēs ar savu cepto austeri viņam netikām līdzī. Bet mēs par to neuztraucāmies. Izlikāmies tā, itin kā paši valdītu zirgu, lai šis nesakrien. Augusts pat grožus aptina ap roku un itin kā turēja zirgu ciet, par ko šis palika tik apmierināts, ka apstājās arī. Tad gan nobijāmies, ka zirgs tepat neapguļas, tādēļ uzlaidām šim ar pātagu. Bet... nerunāsim tālāk par to pilsētu karu!

Ceļš ievijās mežā. Ceļa līkumā mums brauca pretī pirmītējais kaimiņš.

„Vai jau izbraucāt pilsētu?” mēs apvaicājāmies.

„Nē, kur tev pilsētul” kaimiņš apstādināja zirgu un sāka stāstīt: „Redziet, cik traki iznāca! Man bija šķūšu kārtā jāved tās pusduļns tēviņš no mūsu pagasta uz Raudupes pagastu. Jānodod pagasta valdē, lai gādā tālāk. Visu ceļu tik traks nemaz neizlikās, bet kā tikām mežā, tepat aiz līkuma, tā šis — špuk! no ragavām laukā un mežā iekā. Skrej ratā! — es nodomāju, — es jau tevi ķert neiešu. Ziemas laiks — kur šis ies? Gan jau pēcāk nāks kā kungs no meža ārā. Tagad jābrauc atpakaļ uz pagasta valdi un jāpastāsta, kas noticis.”

Mēs šķīrāmies. Abi ar Augustu vēl pasmējāmies par notikumu, vēl pēdas lai re-

dzejām, kur trakais iebēdzis mežā, tad li-gojām tālāk.

Pilsētā stundas paēkrēja ātri. „Jāsteidzas mājās,” Augusts runāja, „ka vēl tiekam pirti un nenokavējam eglīti.”

Labi, izbraucām no pilsētas. Aukstums tīri skaisti knieba ausis, sniegs čirkstēja, zvaigznes mirdzēja, un, kad atkal iebraucām silā, kur pirmīt kaimiņam bija izmucis trakais, mēs, rādās, par spokiem runājām...

Bijām tikuši ap sila vidu, kad pēkšņi mums aiz mugurām noskanēja — knaukt! Trakais!! — mums ar Augustu iesāvēs prātā. Mēs reizē kā sviesti katrs pa savu pusi izsprāgām no ragavām un metāmies uz biezajām eglītēm! — Trakais!! — man tā lieta bija skaidra. Viņš, droši vien, visu laiku glūnējis mežmalā, tagad lauž koku un tūlīt pat skries mūs sist nost.

Savu rikšotāju mēs atstājām uz ceļa. Lai paliek... Lai viņš arī izbauda meža bur-

vību! Un, ja tas trakais vispār grib kādu ēst, lai tad ēd zirgu, ne mūs. Zirgu var nopirkt, bet kur pems tādus cilvēkus kā mēs ar Augustu? Tādēļ izmeklējāmies kuplāku eglīti un laidāmies sniegā slīpi zem tās. Sirdis mums klaudzēja kā vāles, kad veļas dienā meitas apstrādā pašautos krekļus. Bet zirgs neko. Viņam, šķita, tas bija tieši patīkami, ka dabū atpūsties.

„Tu domā, ka... ka... es nezina ko vai kā no bailēm?” — Augusts iesāka. „Es tikai tāpat vien... Jo interesanti izjust, kā ir, kad Ziemsvētku vakarā cilvēks atrodas mežā.” Zods viņam mazkiet drebēja, taču saprast varēja visu skaidri.

„Lūk... lūk... tieši manas domas,” man uzausa gaisma, kādēļ mēs īpaši gulam šeit zem eglītes. „Te ir tik burvīgi.”

„Un tāds meža klusums. — Dzi’, kas tur?” Augusts sarāvās, tad piebilda: „Tās ragavu slieces. — Bet cik skaisti tā gulēt sniegā!”

„Kad trakais lūr uz mums,” man iesāvēs prātā, bet teikt es neteicu ne — un. Tikai tas gan man paspruka: „Bet kādēļ mums zobi klāb?”

„Tas no priecīga svētku uztraukuma,” Augusts paskaidroja.

Priecīgo svētku uztraukumu mēs būtu izbaudījuši vēl ilgāk, bet zirgs sāka čāpot uz mājas pusi. Mēs cēlām kājas augstu un viegli laidām tās sniegā, uzmanīgi klausīdamies meža klusumā. Paspērām soli — nekas. Paspērām otru — arī nekas. Trakais vecis pagaidām kaklā neklupa. Tā iedrošinātū, mēs sākam solot arvien ātrāk, kamēr beigās ar lēcieni iekļūpām ragavās. Augusts gribēja tam cetrkājainajam ķēmam gāzt ar petrolejas kanna, bet pats nobijās par tādām domām, jo tas taču būtu milzu trokšnis un tīša nodošanās trakā va-

rā. Zirgs mūs nesaprata: viņš rāmu gāja savu Tibetas priesterļa soli.

Savā sirdī zirgam biju izdomājies visāda veida mocības. Es būtu viņu cepinājis uz lēnas uguns, es būtu viņu devis tādām mežonim rokā, kas šo no viena gala ēd nost, kamēr otrs gais vēl dzīvo un jūt sāpes. Augusts izgāza pār viņu lāstus un buketēja ar Ziemsvētku dāvanām stilbos, bet zirgs palika nesatricināms.

Uzreiz — baukt! Un tieši mums blakām — otrpus ceļa. Abi ar Augustu otrreiz atstājām zirgu likteņa varā un steidzāmies zirgam garām pa ceļu prom.

„August, kur tu tā steidzies?” centos panākt draugu.

„Brauc vien tu!” Augusts atteica. „Es iesu pa priekšu, paskatīšos, vai ceļā sniegs nav izbraukts bedrains. Ka nepaklūp zirgs. Man gaišākas acis...”

„Tas bija senāk,” es teicu un pieturēju Augustu pie mēteļa stūļa, kamēr pats tieku garām. „Tagad man ir gaišākas acis nekā tev — Dzi’, kas tur!”

Baukt! Abi salēcāmies uz augšu un tad sākam drusku skraidīt. Zirgs ar Ziemsvētku dāvanām apbrīnojami ātri attālinājās.

„August, pagaid’, pagaid’, kur tu?” centos panākt Augustu. „Mums taču zirgs paliek.”

„Paliec tu ar! Es skriešu paskatīties, vai mājās pirts gatava.”

„Pag’, tad es skriešu līdzi,” es teicu. „Man nupat lenāca prātā par alu: jāskrien paskatīties, vai pirmīt kārtīgi pielīkuši raugu.”

Pusotra kilometra no meža stradās Sila krogus, pie tā mēs apstājāmies un gaidī-

jām zirdziņu. Mums bija tik liksmi ap sirdi, tik patīkami, itin kā mēs būtu no jauna piedzimūši.

„Man šķita šovakar tā, itin kā es bērns būtu bijis,” Augusts runāja. „Nezin, kādēļ man patika vāļāties zem eglītes sniegā, nezina, kādēļ šķiet pa ceļu. Skaidri kā mazam puikam.”

„Taisni tāpat kā man,” es viņam pievienojos un vēl gudri piebilda: „Tas, jādodomā, no dzīves prieka pārpilnības. Tāds neizskaidrojams prieks.”

Baukt! — atskanēja pie šķūņa stūļa. Un tad mēs pēkšņi sapratām visu: ir tos baukšķus mežā, ir te. Tas taču bija Lauska tēvs, mīļais Ziemsvētku vakara viesis! Un mums kļuva tik jautri, ka pat dziedāt varētu. Lai pašī sevi attaisnotu, mēs nospriedām:

„Ja pirmīt mežā tas trakais no tiesas būtu skrējies mums virsū, mēs viņu salocītu kā kaķi.”

„Patiesām. Kas t’ tas mums, diviem spēcīgiem vīriem!”

Pa to laiku bija piečāpojies arī zirdziņš, nosarmojis bahts kā Ziemsvētku vecītis. Un mēs visi trīs draudzīgi braucām mājās...

A č u k s.

ĢALVENAIS RAIDĪTĀJS RĪGA, RAIDĪTĀJI MADONA, KULDĪGA, LIEPĀJA

PROGRAMMA

SVĒTDIEN, 2. JANVĀRĪ, 1944. G.
 5.00 Vācu karavīriem. 8.30 Zīpas latv. val. 8.45 Hamburgas ostas koncerts. 7.00 Zīpas vācu val. Pēc tam: Dienas programma. 7.10 Hamburgas ostas koncerts (turp.). 8.00 Ērģeļu mūzika. 8.30 Ķingtošana bērniem. 8.45 Zīpas („Landesdienst Ostland“). 9.00 Vācu meistari mūzikā un literatūrā. 10.00 Zīpas vācu val. 10.10 Dievkalpojums. 11.10 Koncertu dejas (sk. pl.). 11.30 Nedēļas polit. priekšlasījums. 11.45 Mūžīgais humors. 12.15 Zīpas latv. val. 12.30 Zīpas vācu val. Pēc tam: Vācu tautas koncerts. 14.00 Zīpas vācu val. 14.15 Zīpas („Landesdienst Ostland“). 14.30 Gudrīte zobī, A. Sirmānes raidāmluga bērniem. 15.00 Es dziedāšu par tevi, tēvu zeme. F. Viksne un M. Vētra, R. Strazdiņa (klav.), A. Miķelsons (dekl.) un rad. koris T. Kalniņa vad. 16.00 „Ko karavīri vēlas. 16.45 Zīpas latv. val. 17.00 Zīpas vācu val. 17.15. Ko karavīri vēlas. 18.00 Berlīnes filharmoniku koncerts. 19.00 Nedēļas atbalss. 19.15 Latviešu karavīru pusstunda. 20.00 Zīpas vācu val. 20.15 Vakara koncerts. A. Pulciņa-Karpa, J. Hunchens (vijole) un radiofona orķestris O. Bištēviņa vad. 21.00 Zīpas latv. val. 21.15 Vakara koncerts (turp.) 22.00 Zīpas vācu val. Pēc tam: Nākošās dienas programma un sporta zīpas. 22.20 Deju mūzika un laika kavēklis. 24.00 Zīpas vācu val. 0.15 Nobeigums.

PIRMDDIEN, 3. JANVĀRĪ.
 11.30 Darbām un mājai. 14.30 Solistu koncerts. L. Treija (dziesmas) un A. Ciemiņš (čells). 15.30 Mūzika sk. pl. 16.00 Pēcpusdienas mūzika. 17.15 Solistu koncerts. H. Vlašeka (dziesmas), F. Vlašeks (čells) un V. Kviesis (klav.). 18.30 Vācu karavīru pusstunda. 19.00 Priekšlasījumu cikls: Mūsu kaņšpēks. 19.15 Zīpas no kaņšpēks. 19.30 Mūzika 19.45 Politiskais priekšlasījums. 20.15—21.00 Rīga: Kas katram tīk. 20.15—21.00 Madona, Kuldīga un Liepāja: Meistarība, K. Pakē raidāmluga. 21.15 Kas katram tīk. 22.15 Sporta zīpas frontel vācu val. 22.20 Nākošās dienas progr. un sporta zīpas. 22.30 Mūzika 2 klavierēm. Atsk. E. Kersele-Egliete un V. Delle-Grāvīte. 23.15 Deju mūzika un laika kavēklis (sk. pl.).

OTRDIEN, 4. JANVĀRĪ.
 6.00 Latviešu mūzika. Vīru sekstets un sk. pl. 8.30 Mūzika sk. pl. 12.00 Karavīru vēstulnēks. 14.30 Vācu mūzika un literatūra. J. Lejņā (dekl.) un sk. pl. (Runcis Murla, fragments no E. T. A. Hofmaņa (Hoffmann) romāna). 15.30 Mūzika sk. pl. 16.00 Pēcpusdienas mūzika. F. Viksne un radiofona deju kap. A. Kornēliusa vad. 17.15 Mūzika krāsas stundā (no Tallinas). 18.30 Latviešu karavīru pusstunda. 19.15 Zīpas no kaņšpēks. 19.30 Mūzika. 19.45 Preses un radiofona polit. apskats. 20.15 XIV Gildes koncerts. A. Teichmanis (čells) un radiofona lielais orķestris. Diriģents: prof. J. Mediņš. 21.15

XIV Gildes koncerts (turp.). 22.20 Deju mūzika un laika kavēklis.

TRESDIEN, 5. JANVĀRĪ.
 11.30 80. Darba pārtraukuma koncerts. M. Vētra, vīru sekstets un K. Lepmaņa kapella. 14.30 Jautras melodijas un anekdoti. 15.30 Mūzika sk. pl. 16.00 Pēcpusdienas mūzika (sk. pl.). 17.15 Pēcpusdienas mūzika II. Mandolinu orķ. K. Viksnes vad., humors latv. val. un sk. pl. 18.30 Vācu karavīru pusstunda. 19.00 Priekšlasījumu cikls: Jūras kaņš un jūras spēki. 19.15 Zīpas no kaņšpēks. 19.30 Mūzika. 19.45 Politiskais priekšlasījums. 20.15 Mazs ciema notikums. Tautiskais raidījums. Radiofona koris T. Kalniņa vad., V. Stūresteps (vijole) un mazais orķ. A. Pārups vad. 21.15 Kaleidoskops. Raidījums jautrās krāsās (sk. pl.). 22.20 Kamermūzika. Atskaņos prof. P. Šuberts un R. Miķelsons.

ČETURTDIEN, 6. JANVĀRĪ.
 14.30 Latviešu mūzika un literatūra. V. Bērziņa (dziesmas) un M. Zilava (dekl.). (Veltas Sniķeres un A. Dāles dz.). 15.30 Mūzika sk. pl. 16.00 Pēcpusdienas koncerts. Radiofona koris un orķ. Diriģents B. Skulte. 17.15 Pēcpusdienas koncerts II (turp.). 18.30 Vācu karavīru pusstunda. 19.15 Zīpas no kaņšpēks. 19.30 Mūzika. 19.45 Preses un radiofona polit. apskats. 20.15—21.00 Rīga: Mūzikālas ainavas (sk. pl.). 20.15—21.00 Madona, Kuldīga un Liepāja: Draudzība, H. Krūmiņas raidāmluga. 21.15 Vācu mūzikas un literatūras pārles. F. Viksne, A. Sturms, R. Asions (Assion) un H. Preuskers. 22.20 Deju mūzika un laika kavēklis.

PIEKTDIEN, 7. JANVĀRĪ.
 8.00 Vīru dubultkvartets Tēviņa un sk. plates. 12.00 Karavīru vēstulnēks. 14.30 Bērniem. Aspazijas dzejoļi un poēmas, E. Mekā (dziesmas) un E. Bērziņa (dekl.). 15.30 Mūzika. 16.00 Pēcpusdienas mūzika. J. Millers (Müller) (klav.) un mazais orķ. E. Didericha vad. 17.15 Pēcpusdienas mūzika (sk. pl.). 18.30 Latviešu karavīru pusstunda. 19.00—21.00 V Simfoniskais koncerts (no Rīgas operas). Pied. Arno Sellenberg (Schellenberg) (dziesmas), no Drēzdenes, un pastiprināts operas orķestris T. Reitera vad. 21.15—23.00 Deju mūzika un laika kavēklis.

SESTDIEN, 8. JANVĀRĪ.
 8.00 Rīta mūzika (sk. pl.). 11.30 Darbam un mājai. 14.30 Meistaršāviens, L. Santeklēra humoristiska raidāmluga. 15.30 Mūzika sk. pl. 16.00 Dienas darbs ir veikts H. Ozoliņš, O. Ilziņš un radiofona koris T. Kalniņa vad. 17.15 Pēcpusdienas mūzika (pārraid.). 18.30 Vācu karavīru pusstunda. 19.15 Zīpas no kaņšpēks. 19.30 Mūzika. 19.45 Preses un radiofona polit. apskats. 20.15—22.00 Mēs muzicējam. Olga Krūmiņa (dziesmas), A. Krūmkoka mūziķu kvartets, radiofona deju kapella A. Kornēliusa vad. un sk. pl. 22.20—24.00 Deju mūzika un laika kavēklis.

DARBDDIENĀS, KĀ PARASTS

Tikai aiz līdzcieļības.
 Ansītis un Rudīte caur atslēgas caurumu noraugās, kā viņu tēvs, jau sāgērbies Ziemsvētku vecīša tēpā, pabeidz greznot eglīti. Lai viņu vērojuši, abi saskatās, un Ansītis saka: „Izliksimies, Rudīt, vēl pēdējo reizi, ka viņam ticami! Viņš tik ļoti nopūlas mūsu labā!”

Nav ko atņemt.
 Vecgada vakarā Ansītis rāda krusttēvam savu ne visai labo skolas aplieciību. „Klausies, Ansīt!” pamāca viņu krusttēvs, „jaunajā gadā tu mācies labāk, jo zini, ka tu nemācies skolai, bet gan dzīvei. To, ko tu esi iemācījies, tev neviens nevar atņemt.”

„Jā, jā,” atbild Ansītis, „bet arī to, ko es neesmu iemācījies, man neviens nevar atņemt.”

Par daudz laimes.
 Lidijas vienīgais viesis ir Antons. Tā viņi jau iepriekš norunājuši. Kad eglīte aizdedzināta un telpa pildās ar skaņu un sveču smaržu, Antons no etvijas izņem kakla rotu un pasniedz Lidijai. Lidija staro no prieka: „Mīļais, šie aplieci man pats to ap kakli!” — Antons to izdara un kautrīgi pasniedz Lidijai gredzenu. Lidija laimīga sniedz pretī pirkstu: „Tu pats drīksti to uzmaukt man pirkstā.”

Antons gredzenu uzmauc. Tad dziļi nopūšas un nedroši saka: „Un tad, mīļā, te vēl būs zīda kombinēja...”

Mazā cilvēka lūgšana.
 Vecgada vakarā mazā Mārīte savu kārtējo lūgšanu papildina ar vārdiem: „un, mīļo Dieviņ, esi tik labs un izkārt, lai divreiz divi ir pieci!”

To izdzirdusi, Mārītes māte apjautājās par savādās lūgšanas cēloni.

„Redzi, māmiņ, pirms svētkiem es tā ierakstīju klases darbā, un būtu jauki, ja tas saskanētu.”

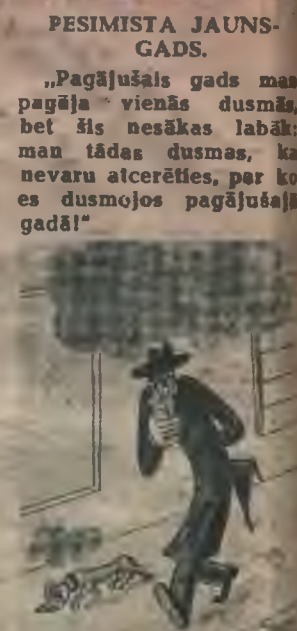
Iepriecies.
 Rotallietu veikālā iedrāžas uztraukts kungs un noiet uz leles bangu komplektu.

„Nemiet un ejiet pie veļna!” viņš sauc, „jūs taču apgalvojāt, ka vēlākais trešos svētkos bangu āda būs pušu!”

Kad svečītes izdegušas un telpā uz bīdīti iestājas tumsa, Arvidam rodas drosme noskūpstīt Miliņu.

„Saki, mīļā, vai tevī jau ir skūpstījis kāds vīrietis?” viņš pēc tam jautā Miliņai.

„Nē — līdz šim arvien tikai tūdi jaunēķī kā tu!” skan atbilde.

... Jaunavai, kuŗa grīb savu nākamo vīru redzēt jaungada naktī kaitā jādējo sveces gaismā. Tad savā eņā viņa to ierāudzīs...

ILUSTRĒTS NEDEĻAS ŽURNĀLS „LAIKMETS”. Izdevējs **ARTURS FREIMANIS.** Atb. redaktors **EDUARDS TŪBELIS.** Žurnāla „Laikmets” redakcija un apgāds Rīgā, Iona der Golca gatvē (Aspazijas bulv.) 6. Tālruni: izdevējs 22588, atbildīgais redaktors 34654, redaktors 34692, redakcija 34696, apgāds 22614. Numurs maksā 30 pf. Nākošais numurs iznāks 7. janvārī 1944. g.